

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshak Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

הכיא תלגמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

מגלת איכה

מבוא קצר

המגלה

הזאת, אשר אנחנו קוראים ביום תשעה באב, לקובץ על שריפת בית אלהינו ועל גלות עם ה', היא בגולה נחמדת, לא יערכנה כל הון, נשאת לנו מיימים קדמונים ההם. והיא מלאכה נכבדה — חוברת מן מליץ אלהי — כוללת חמש קינות (עלענין, טרויער געדיכטע) כתובות בעט סופר מהיר — ברוח הקודש מלאות על כל גדולתן בחכמה, מוסר השכל ויראת ה'.

והנה

לפי קבלת חז"ל בהגדת השותפין ובמ"ק (כ"ו א') ה' המקובץ הנעים הזה ירמיהו בן חלקיהו הכהן, נביא ה' וברוך בן כריה כתב קינותיו מפיו על ספר; ומפראי הפסע מאנו בזה, ויאמרו, שירמיהו בעצמו כתבן. יעיין הקורא בספריהם. אך זה הוא אמת ברורה, שירמיהו קובץ אותן. והסבירא נותנת זה, כי הוא ה' בזמן ההוא, וראה בעיניו את כל הכאב הגדול. וגם ממליצות המגלה הזאת יראה זה, ידמה נא כל איש משכיל הספר המונח לפניו עם ספר ירמיהו: או ימצא דמיון גדול ביניהם, במליצות, במאמרים ובסדר המלות (קאנשטרוקציהן. ווארט פיגונג). גם ספר לנו המקובץ בקינות אנו הגבר ענינים ומקרים, אשר קרה לנביא ההוא: נמתו בצור חיי, וכדומה, ואין להאריך.

ועל

דבר כוננת חמש הקינות האלה, יראה, שחברו על זמנים שונים. כי ידענו מאשר ספרו לנו אבותינו הקדושים במלכים, ירמיהו וד"ה, כי לא גלו ישראל גלות בית ראשון בפ"א רק מעט מעט; עיין בספרים הנזכרים. ולפי זה יתכן שחברתה הקינה הראשונה על גלות יהויקים ויהויכין, כי בימיהם נשאו כשדים כלי בית שחירתנו בגולה, ככתוב ביהויכין: ומקנת כלי בית האקים וכו', וביהויקים: ואת כל אוצרות וכו'. ולכן הוא מקובץ: ידו פרש נר וכו', באו גוים וכו', שהם עמוז ומואב, אשר הניקו ליהויקים, כמזכר בנביאים, ובוודאי הרג נבוכדנצר הרג רב בבואו ירושלימה, והעביר תור חרבו על זקן ונער; כי מלחמות עם ועם היו בימי קדם. ההם באכזריות חמה ושטף אף, ככודע. ולכן תמצא גם בקינה הזאת מאמרים מורים על הריגת העם. השניה תקובץ על העת אשר היתה ירושלים שנתים ימים במצור, ואחר כן נלכדה ונתפשה המלך נדקיהו. ובעת ההיא שלחו חצי רעב רעים בתוך ירושלים. וזה ענין לאמותם יאמרו וכו' על נפש עוללך וכו', אשר תאכלנה וכו', מלכה ושירה וכו', שנעו בארץ וכו'. או מוסב מלכה על יהויכין, אשר ה' כלוא בבבל עד מלך אויל מרודך. והנה בשתי הגלויות לא נשרף עדיין בה"מ, ולכן לא נזכר בשתי הקינות הראשונות דבר מזה. הרביעית תקובץ על העת אשר בא שר נבא מלך בבבל, וכלה את יתר הפליטה הנשארת בכליון חרון; ולכן אמר כלה ה' וכו', וינת אש וכו', תם עוונך וכו'; כי זה ה' קץ הגלות. החמישית כראה שחבר אותה בלכתם מצרימה, או אחר שנתם שמה ימים רבים; ולכן אמר: על הר ציון וכו'. ואולי חוברת להיות לחוק לדור אחרון לתנות לבית ה' ולעמו לעתים ידועים. וזה ענין אבותינו חטאו וכו'; כי דור חורבן הבית, החטאים האלה בנפשותם, אך יאמרו הם: ואנחנו עוותיהם סבלנו; הלא המה היו הרשעים, אשר שכחו אל מחוללם, והמרו עיני כבודו! אך השלישית יקובץ על עצמו, ועל אשר קרה לו בימי המצור. והיא מבחר הקינות האלה; רוח השיר נכסה בה, מלאה מהחל ועד כלה צוף דבש אמרי ספר — דברי חכמה ויראה, לבטוח בעוזר האמיתי, אשר לא לנצח יריב, ולא לעולם יקטוף, רק יוסר למשפט — במקל נועם. וסופה תפלה לשופט כל הארץ לשלם לפעלי און, כמעשה ידיהם:

וכל

זה אינו נגד דעת חז"ל, אשר אמרו בימי יהויקים נכתבה המגילה הזאת; כי הכתוב אמר: ונוסף בזה וכו', והמה שאר הקינות לצד מהראשונה: ואל"ס יתכן לאמור, ברה"ק ראה המקרים האלה וחיבר קינות עליהם.

זבוח

רב לך קורא נעים! למשענת, לבוא אל פרעית הספר הזה. ואלהי השלום יגן בעדך, וישם לך שלום.

מגלת איכה א

א (א) איכה ו ישבה בדרך
 העיר רבתי עם היתה
 באלמנה רבתי בגוים שרתי
 במדינות היתה למם: (ב) בכז
 חכה בלילה ודמעתי על
 לחיה איך לה מנחם מבל
 אהביה כל רעיה בגרו בה היו
 לה

א (א) אך! ויבא ליבט זיא זא אינואם,
 ריבא שטארט! ריא פאלק
 רייכע — אוינע פערלאסנע וויטווע נון!
 פירושין דער פאלקער, לאַנדער בע-
 העררשרין! — אך, זיא אויז נון ציג-
 באר! (ב) זיא וויינט אין שטיללער נאכט,
 איהרע וואַנגע נעצט ריא הויכע צעהרע:
 קיינער טראַזטעט זיא פאן אללע
 איהרען בוהלען; אללע איהרע פריינדע
 פעלען אַב, אונד

רשי

(א) איכה יבנה בדר. ירמיה כתב ספר קיטות היא המגילה אשר שרף יהויקים על האש
 אשר על האש (ירמיה ל"ו) והיו בו שלשה אלפי"א ביתו"ת איכה יבנה איכה יעוב
 איכה יועם טוב הוסיף עליו אני הנביר שהיא שלש אלפי"א בתות שנאמר ועוד טובף עליהם דברים
 רבים כהמה (סס) שלשה כנגד שלשה: בדר. נלמוד מיושביה: רבתי עם יו"ד יתירה כמו
 רבת עם שהיה עמה רב. יש מדרשי הגדה הרבה ואני נאיתי לפרש לשון המקרא כמשמעו: היתה
 כאלמנה. ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אצלה: (ב) נכה
 תבכה. שתי נכיות על שני חורבנות: בלילה. שהמקדש נשרף בלילה דאמר מר לעת ערב הניחו
 בו את האור: ד"א בלילה לילה של נכיות מרגלים בתשעה באב גרמה להם. ד"א בלילה שכל
 הנבוכה בלילה השומע קולו טובה עמו: ודמעתה על לחיה. מתוך שהיא טובה תמיד: כל רעיה.
 אוהביה

באור

א (א) איכה הוראת העלה הזאת אזה להוראת מלת (ויהא) בל"א; שתיבן פעם לתוכות
 הדבר פעם לשאלה, או לתחייה. ולפי היותה נראה היא מורכבת מן
 ארבע וכה (ויהא זא) בל"א, ולכך מצינו לפעמים בשני כפין: איככה אלככנה איככה אלככנה
 (שיר ה' ג') ובתולס הקף היא כמו אנה: אז כה הוא (מלכים כ' ו') וזו היא מורכבת מן
 אז (ויהא?) וכה (היער), כאלו יאמר אז "המקום, אשר תאמר כה הוא. וכאשר פי'
 "רא"י זל על מאמר אז מזה זאת: בדר. הוא תאר הפעל (אדווערביאז, נעבעטווארט),
 מן ארבעה חלקי הלשון, אשר אינם טפלים תחת שני הנטייה: רבתי. היודין מרבתי ורבתי
 טופסת, ולכן הנטייה בהן מלעיל. רבתי הראשון לשון רבוי, והשני לשון גדולה: היתה
 כאלמנה, מוסרד כנטייה ממה שלמעלה ממנו, וטעמו, שלפי שגלו יושבי העיר משה
 יושנת עתה גלמודה כאמנה, אשר נפרד ממנה חלוק כעוריה, והיא עוזבת חברת מין האטושי.
 ונשגרת גדלת ביתה, להתחבל עליו. ולכך כתיב כאלמנה, ולא לאלמנה, אז אלמנה; כי
 באמת עיר שגלו אז מתו יושביה לא תקרא אלמנה בדברי הנביאים, רק שכולה, כטודע
 למוניטיו. וחז"ל אמרו: כאלמנה, ולא אלמנה ממש, אלא כאשה שהלך בעלה למדינת
 הים, וכו'. והיא דרשה נעימה ומשוחת לב; אבל אינה מיושנת להושך פאושו של מקרא:
 למם. הלמ"ד קמוצה בעבור המפסיק הבא בה"ס. ורבים כמוהו. ולפי האמור בה"ס,
 שהקנה הזאת כתובה על שני הויקיים ויבטיה, נכון הוא מה שאמר למם; כי לא נחרבה העיר
 ירושלים עדיין, רק היתה: למם עובד למלך נבל: (ב) בכז. היו במקום ה"א, בחלף
 אה"י: בלירה. מרוב בערה תבכה לילה ויום, ולנה הדיו אינו מניח לה לישן. ומכאן
 ז"ל אמרו בספר חלק. בלילה, שכל הנבוכה בלילה השומע קולו טובה כנגדו וכו'. ע"ש.
 ובאות דומת הלילה עשרה לעורר לב האדם ונפשו לכל מיני התפעלות, ובפרטות להתפעלות
 רכות כהתפעלות השמלה, הרקמות וכדומה. וכן אמר המתרגם האשכנזי (אין שטיללער
 נאכט)

לֵה לְאִיכִים: (ג) גַּלְתָּהּ יְהוּדָה
 מֵעַנִי וּמְרַב עֲבֹדָה הִיא יִשְׁבָּה
 בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ כָּל־
 דְּרָפִיָּה הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים:
 (ד) דְּרָכֵי צִיּוֹן אֲבִלּוּחַ מִבְּלִי בְּאִי
 מוֹעֵד כָּל־שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמְמִין
 כְּהִנְיָה נֶאֱנָחִים בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגָח
 וְהִיא מִרְלָה: (ה) הָיוּ צָרֶיהָ
 לְרֹאשׁ אִיכָה שָׁלוּ בִּי יְהוָה
 הוּגָה

אונד וואַנדעלטען אין פֿיינדע. (ג) דורך
 עלענד אונד טריבונאַל פֿאַן איהרער
 דזיימאַט פֿערטריבען, ווילל יהודה
 אונטער היידען גערן זיך זעטצען, קאַן
 אַבער קיינען רוהעפֿאַרט עררייכען; דיא
 פֿערפֿאַלגער עראיילען זיא אַן דער
 גראַנצע. (ד) פֿערפֿאַדעט ליגען ציון'ז
 שטראַסען, פֿאַן קיינעם בעזוכט צור
 פֿעזטליכען פֿייער, דיא טהאַרע מענשען
 לעער; פֿריוטער זייפֿצען מאַדען יאַמ
 מערן; אונד זיא — איזט זיך זעלבוט צור
 לאַזט! (ה) איהרע פֿיינדע אַבער שווינגען
 זיך עמפֿאַר, איהרע ווידערזאַכער לעבען
 גליקליך, (פֿאַם עוויגען קאַממט איהר
 דיזע

רש"י

אוהביה: (ג) גלתה יהודה. מארצה: מעוניי. מקמת עוני: ומרוב עבודה. שהכנידו עליהם
 כשדים: היא ישבה בגוים. ובמקום גלתה וישבה שם לא מצאה מנוח: בין המצרים. שיש
 גובה מכאן ומכאן ואין מקום לנוח: המצרים. גבולים של שדה וכרם. ומדרש אגדה בין שבעה
 עשר בתמוז לתשעה באב: (ד) באי מועד. עולי רגלים: כוגות. לשון יגון ואין שורש בתיבה
 לא הגימ'ל לבדה: (ה) שולי יושבים בשלוח: הוגה. הדאיבה והוא לשון יגון: (ו) כאילים לא
 מצאו

באור

כאכט): בגדו. כל המסקר בצריתו ואינו קים במאמרו נקרא בוגד, כמאמר הכניא (ירמיהו
 ג' כ') בגדה אשה מרעה, כן בגדתם בי, בית ישראל: לאויבים. אעירך פה, הקורא
 הנעים! על ההבדל הדק, אשר יש לדעתי הקלושה בין השמות הנרדפים אויב ואכא. והוא:
 שאכא כאמר בין על איש שאכא אחר בקירות לבו, אבל איננו עושה עמו רעה, ויין על איש
 המניק לאחיו בפועל; אך אויב כאמר תמיד על הצר הצורך בפועל, ולא על השונא בכח.
 ולכך תמוא פעמים רבות שאכא בלב, לא תשא אהיך בלבבך וכדומה; ולא איבה בלב. ובמגלה
 הזאת, שכוון המקוץ על ממלכת כשדים, אשר הראתה שנאתה לנו, ונתנה למשיסה יעקב
 וישראל לבחזים — תמוא תמיד מלת אויב, אויבים, וכדומה; לא מלת שונא. והבן:
 (ג) גלחה יהודה. זכר ונקבה, כישראל ומצרים. מ"ס מעוני ומרוב היא מ"ס הסבה,
 כטעם בעבור; כמו מחמם אהיך (עובדיהו א'): ישבה. לפי ושמעות הענין בהשקפה
 דאשונה יקשה טעם השיגוה בין המצרים, כי הוא סותר למאמר ישבה בגוים. והככוון שחסר
 פה פעל העזר (דאז הילפס צייט ווארט, וואללען). והכוונה יהודה בקשה לנוח בין הגוים,
 אבל לא יכלה עשות מומתה, כי אויביה השיגוה על הגבול. וכן אמר האשכנזי (וויל גערן
 זיך זענען). וטודע הוא למדקדקים, שהעברי עני בפעלי העזר. ובאמת מצאנו כתוב,
 שבאו מצרים לעזור לישראל וחיל מלך בבל המכיעם: המצרים. שרשו מצר, וטעמו גבול
 בלשון חז"ל: דינא דבר מצרא; וכן אמר הארמי: בין תחומי: (ד) דרכי, דרך משמש ל"ז
 ול"כ. ורבים כמוהו. ושיעור הכתוב הוא: בעבור שבטלו המועדות, הקרבנות והולכי
 הרגל — חללו הולכי ארחות — ואבלו הדרכים; שמומו השערים. כי אין יונא ואין בא;
 נאכחו הכהנים, כי המה מן המזבח לקחו לחם חקם; — והבתולות כוגות, כי נהפך לאבל
 מחולן בחנים ובמועדים: כוגות. מבטין כפעל. השורק מקום חולם, ושרשו יגה: והיא
 מר לה. כשתסתכל בצרת נפשה, יימר לה מאוד, ותהיה עליה למשא. וכן תרגם
 האשכנזי: (ה) היו, כריה לראש. כריה " עלו עליה מעלה מעלה — היו לראש — והיא

הוֹנָה עַל־רֵב־פְּשָׁעֶיהָ עוֹלָלִיהָ
 הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר׃ (ו) וַיִּצְא
 מִן־בֵּית־צִיּוֹן כָּל־הַדְּרֵה הַזֶּה
 שָׁרִיהָ כְּאֵילִים לֹא־מִצְאוּ מְרִיעָה
 וַיִּלְכוּ בְּלֹא־לֶחֶם לִפְנֵי רֹדֶף׃
 (ו) זָכְרָה יְרוּשָׁלַם יְמֵי עֲנִיָּה
 וּמְרוּדֶיהָ כָּל־מַחְמֹדֶיהָ אֲשֶׁר
 הָיוּ מִיְמֵי קִדְם בְּנִפְלַעַת עֲמֹה בְיַד
 צָר וְאֵין עֲזָרָה לָהּ רְאוּהָ צָרִים
 שָׁחֲקוּ עַל־מִשְׁבַּתֶּיהָ׃ (ח) חֲטָא
 חֲטָאָה יְרוּשָׁלַם עַל־בֶּן־לִנְיָהּ
 הִיתָה

דיוע קראנקונג אום איהרער מיסעטהאָ-
 טען סענגע וויללען) אינדען וואָ מאַנכער
 טראָן איהרע שפראַכלינגע געפאַנגען
 פֿאַר זיך הער טרייבט . (ו) יא , ציין
 העררליכקייט איזט טון גאַנץ דאַהין ,
 איהרע פֿירטען גלייכען רונגרינגען
 רעהען , דיאָ קראַפֿטלאָז פֿאַר דעם
 יאַגער פֿליהען . (ו) איצט אין איהרען
 יאַממערפֿאַללען טאַגען , דענקט ירושלים
 אָן דאַו פֿערגאַנגע וואָהל עכען צוריק —
 איצט , דאַ איהר פֿאַלק אין פֿיינדען האַנד
 געפֿאַללען , אונד ניאמאַנד העלפֿען טאַג ;
 גרוואַזאַמע עז ועהען אונד איהרער פֿער-
 ניכטונג האָהנענד זיך פֿרײען . (ח) וואָהל
 מוס ירושלים געזינדיגט האַבען , דאַס
 זיא דער אַכגעוואַנדערטען איינער גלייכט ,
 דערען

ר ש י

מנאו מרעה * כאילים אשר לא מצאו מרעה שאין להם כח לברוח שהחלש כחם ברעב : לפני
 רודף * כל חודף שבמקרא חסד וזה מלא שנרדפו רדיפה שלימה על כן יסד הסייט מלא רודפתי
 (בסליחות תענית קמ"ג מנהג אשכנזים) וחסרה שנת גאולי (ישעיה ס"ג) שנת גאלי בלא חסד
 כתיב : (ו) זכרה ירושלים * בגלותה : ימי עניה * ימי חורבנה שהביאה לידי עניו ומלחמה
 הוא לאן נער כמו וירדתי על ההרס (אפטיס י"ח) אריד בשימי ושהימה (תהלים נ"ה) : כל
 מחמדוה * זכרה כל טוב מחמדוה שמימי קדם : שחקו על מצבתיה * שמתו על צביתת נפשה
 שנה חדשה וזכתה (הושע ב') ומרדש אגדה דורשו בלאן אחר שהיו שובתין בגולה בשנתות ויוסי
 טובים ושמיים באביעיות והיו האמת משחקים עליהם ואומרים אועים בארבעם לא שמתם
 ועכשיו בגולה תשמטון : (ח) לנידה * לגולה לאן נע וכד (בפרשת בראשית) אישמוכר בלע"ז
 בדטוס

באור

ירדה מטה מטה — ועולליה הלכו שבי * כי ה' הונה * מאמר נוסבר , (פארענטהעוים)
 ולכן הוא שופסק בגנינה יותר , מאשר לפניו במשפט * שבי תואר פעל הלכו , (געפאנגען)
 בל"ח : (ו) כאילים , לא מצאו מרעה , ומפני הרעב הולכים בלא כח לפני זייד הרחפס ;
 או מאמר וילכו בלא כח וכו' מוסב על השמים . והראשון יותר נכון , ועל פיו תרגם האשכנזי ;
 (ו) ימי , חסד בית , ורכים כשהיו * טרודויה * שראו רוד מע"ז , וענינו לאן נער כמו ,
 אריד בשימי * ראוה צרים , כנוי הנקבה מוסב על ירושלים שנראש הפסוק , כרים רואים
 מפלת העיר ואמרים לחימה * או הוא מוסב על הנפילה ; כי דרך העברי לדבר בלאן נקנה
 תחת טושטוס (זעבליכען געאלעכטעס) בל"ח * וכן מתורגם בל"ח : משבתה * הו"ס לטורק
 המסקל * וטעמו בטולה והפסקה . וכן תרגם הכשדי : (ח) חטא , חטאה * אמר החוקן
 האלהי אין ספק שירושלים חטאה חטאה גדולה על כן וכו' . ולואת הסנה חובר שם הפעולה
 (כאמען חבשעראקטוס) על הפעל ; כי זה יורה תמיד על חזק והפלגה כנודע * לנידה *
 לגולה , לאן נע וכד ; אישמוכר (עשו ווער , בעוועגען) בלע"ז (רש"י) והכטון שהוא נודה
 כושמעה , והנח מקום דג ; והמשך הלאן שחמטה בשוליה , כי ראו ערותה וכו' יעד על
 זה * וטעם העל שירושלים הגידה חטאתה כקדום לא במקד , וע"ז היתה למרפה כאשה דוס
 אשר

היתה כל מבדיה הילוה כי
ראו ערותה גם היא נאנחה
ותשב אחור: (ט) טמאתה
בשוליה לא זכרה אחריתה
ותרד פלאים אין מנחם לה
ראה יהוה את עניי כי הגדיל
אויב: (י) ידו פרש צר על כל
מחמדיה כי ראתה גוים באו
מקדשה אשר צויתה לא יבאו
בקהל לך: (יא) כרעמה
נאנחים מבקשים לחם נתנו
מחמדיהם באכל להשיב
נפש ראה יהוה והביטה כי
הייתי

דערען אנבעטער זעלבוס זיא העראב
געוירדיגט דיאווייל זיא איהרע שאנדע
זארהען - איצט בעוויפצוט זיא'ז אונד
קעהרטע גערן צוריק; (ט) אלו אבער
איהר אונפל אמה אן איהרעם זוימע
האפטעטע, דא בעראכטע זיא דיא
צוקונפט ניכט; דארום פיעל זיא זאנדער
באר אונד ניאמאנד טראזטעט. אך
עוויגער! זיהע דוא מיין עלענד! דען
דער פיינד ניממט אונאוויפהארליך צו!
(י) שאן לעגט ער דאנד אן איהרע
קאזטבארקייטען, אונד אין איהר הייליג
טהום זיהט זיא בארבארען דרינגען,
פאן דענען דוא איהר בעפאהלען:
"ניא קאטמען זיא אין דייע פערזאממ
"לונג." (יא) איהר אייגען פאלק
אבער ווימערט נאך בראד גיבט זיין
ליבוטען גערן פיר עסען הין, דאז לעבען
נור זיך צו ערהאלטען. א! עוויגער!
שויע הער אונד זיהע, וויא העראב
געוירדיגט

רשי

(בדפוס משנת רע"ח אשמו"ט בלע"ז בל"א הין אונד הער צוענגנד): ערותה. קלובה.
נאנחה. לשון כפעלה שפירר בלע"ז (סופי"ר בל"א זייפנין). שמעו כי נאנחה אני. הוא שם
דבר שפירר בלע"ז (בל"א איינע זייפנין): (ט) טמאתה בשוליה. לשון נכחי הוא דם נדתה
כיכר בשולי בגדיה כלומר טמאותיה גלוין הרבה עשאתן בגלוי: לא זכרה אחריתה. כשהיו
קוטעין לא נתנו לב מה תהיה אחריתה לפיכך ותרד פלאים ירדתה כפלות פלאים הרבה שהכל
פלאים שאירע לה מה שלט איבע לכל עיר: (י) ידו פרש צר. עמון ומואב: על כל מחמדיה.
ספרי

באור

אשר לא תנכע לבת. בימי נדת דוותה, ודואים העובדים דם מקורה בשוליה. ועתה מכרת
ירושלים את זאת, ותוהה על הראשונות; אבל אין לשוב עוד. הזלובה. ענין בזיון וקלות.
והוא כע"ז מהפעול, והדגש תחת הנס. נאנחה. כפעלה, עבר מנפעל שפירר (סופירער,
זייפנין) בלע"ז; ולכן הנון שואית. כי נאנחה אני, שם דבר שפירר סופירחטע
איינע זייפנינע) בלע"ז; ולזה הנון קמוצה. (רש"י בתוספת). וחשב אחור, גם פה
אמר דבור העזר, וכמו שנתרגם בל"א (קעהרטע גערן צוריק); (ט) פלאים, תואר פעל
ותרד, ירדה שהיא למעלה מן המורגל. ראה ה' וכו'. אחר שאין מנחם לי בכל העולם.
ראה אתה, ה', את עניי, כי הגדיל אויב, ירבה ויפרוץ יום יום; והגדיל פועל עומד
(נייטרום) וסם המקוין את הדברים צפי' ירושלים, כאו היא מדברת, ע"י הגשמה (פערוזחכ
פיקאציון); וכדלקמן כי הייתי זוללה, שהוא מושב בוודאי על ירושלים, כאשר תעיד ה"א
הנקבה: (י) כי ראתה ימורס, ראתה, כי גוים. עמון ומואב בנה"ס צויחה, לפי דעת
המתרגם האשכנזי ה"א כנוי לנקבה, אף שהיא רפויה; ויש לה דומים בתכ"ך. לא יבאו
וכי' כאשר כתוב לא יבוא עמוכי ומואבי וגו': (יא) זוללה, מלשון זולל וכוונא. ושיעור
הכתוב

היותי זוללה: (יב) לא אליכם
 כל עברי דרך הביטוי וראו
 איש מכאוב כמכאבי אשר
 עולל לי אשר הונה יהוה ביום
 חרון אפו: (יג) ממרום שלח
 אש בעצמותי וירדנה פלש
 רשת לרגלי השיבני אחור
 נהגני שוממה כל היום דות:
 (יד) נשקר על פשעי בתי
 ישתרנו על צוארי הבשר
 כחי נתננו אדני בודי לא
 ל ועירא אובל

געוירדינט איד בין ; (יב) ניא , א איהר
 וואנדער אללע ; ניא איוט ווארלען
 אונגליק איד כעגעגעט . שועט גור
 הער אונד זעהט , אב איד דער וואונדערן
 אינע מינער וואונדע גלייבט ? דיא דער
 עזונע מיר נעשלאגען , ער מיד אס טאגע
 זינגען גרייסטען פיהלען ליעם ; (יג) פאן
 אכען הער שלידערס פיערו גלוט , ער
 אין מיין געכין , הא ; וויא ורא וויטהעט !
 אונטען לעגט ער מינען טריטטען נעטצע
 אין , צייכט מיד ריקלינגו נידער , איכער
 לאסט מיד דער פערצווייפלונג , רעם
 קוואהלענדען שמערן איסמערדאך .
 (יד) מינער זינדען דיררען יאך בליהעט
 שנעלל אין ווינער האנד , דיא אויגען
 פערפלעכטען זיך , אומווירען מינען
 האלו : וף שונאכט ער מינע קראפט ,
 אונטערזירפט

רשי

ספרו תורת שלחור נהם הנחשדים וזהב (תהלים י"ט) הכל נפשו לבו כסף חהב והם נכנים
 על ספרי תורה כדי לאודפם לפי שכתוב נהם לא יבא עשוי ונזמר: אשר נזית לא יבאו בקבל
 לך . חלו עשן ויחלב: (יב) טח אליכם . לשתחא כנרה הזאת עוד על עוברי דת אמרו חכמים
 זכאן לקיבלגח טן התורה רחו מה עשה לי הכישו וראו ונזמר: אשר עולל לי אשר
 הונה ה' אותי ביום חרון אפי גס זה לאון יען: (יג) וירדנה וירד אותה ושבר אותה על יד
 רידי ויסודין לכך הנין דנטה לשתחא כנאן יחידית כמו יעשה (מלכ"ב) יכרסמנה (תהלים
 פ') ירענה (סג) שהעגס לפק נקנה כמו זאת אומר העגשות היבשות (יחזקאל ל"ג) שנה כל
 כל חמת ואמת ד"ח וירדנה כמו וירדנה אל כפיו (שופטים י"ד) הריק את השוח גורן וירדה
 השוח מתוכו: (יד) נשקר על פשעי בודי . אין לתיבה זו דמיון בחקרא וכלאן חרמי של פסיקתא
 קורין לרבן מסקדא מלמד הנקר (שופטים ג') ואמר אזי נשקר טייכט ריכט בלע"ז (כל"ח
 סוקטדט' מיט פינקטן בעבייכט' יכן ראשית ל' ל'כ . האע' כ"ח) נקודים מנזורים
 ומסומנים היו פשעי בודי של הקדוש ברך הוא לזכרן לא נשכח מניינס ומל' שיהם: ישתרנו
 בעשו קליעות קליעות ועלו על ביחדי לפק חסנה אין משרתן את השיעות (כמשכת וועד קטן):
 סלה

באור

הכתוב: ראה, ה', את גדל מפלתי, קדם הייתי זוללת כשר, אוכלת לעדנים—חוב
 כל; ועתה נחמנים יוצי מחמדיהם נחשט אוכל להחיות נפסם ברעב . או זוללה מעבין ושתח
 קלות, כמו הוליה לטיל . ועל פי זה אמר האשכנזי (הערלב געוירדינט): (יב) לא
 אליכם . אחס עוברי אידת, תהנה הארץ עד קנה, עוד לא (הגיע) אליכם, אשר קרה
 לי; כי הכישו נח וראו וכי . עולל, נעשה, מתכונת (פאסיף), מננין פקד; כי אס ה'
 מננין פקד, מתכונת (אקטיף): היתה הלמ"ד נבדרי (רא"י בתוספת): ה' הוגה, פה
 ה"ח . ארשית, לכן היא רשיב; אבל כי ה' הנה האומר למעלה עסיק ה"ח, והיא כמו
 לנקנה: (יג) ממרום, רעות אשכנזי מכל עברי; ומעל אש, ומתקת רשת פרוטה . ולק
 טרי

מגלת איכה א

תרגום אשכנזי ע

אוכל קום: (טו) סלה כל-
 אבירי אדני בקרבי קרא עלי
 מועד לשבר בחורי גת הרך
 אדני לכתולת בתי הודה:
 (טז) על-אלה אני בוכה עיני
 עיני ירדה מים כיררחק ממני
 מנחם משיב נפשי היו בני
 שוממים כי גבר אויב:
 (יז) פרשה ציון בידיה אין

אונטער ווי רפֿט מיך ענדלאָזעם דרוקקע!
 (טו) טריטט אללע מיינע שטאַרקע מאַנ-
 שאַפֿט אין מיר נידער, אונד פֿערקנידעט
 פֿריידענפֿעזט ביים אונטערגאַנגע מיינער
 יוגענד, אַלז טרעטע איינע קעלטער ער,
 דער יונגפֿרייאַליכען טאַכטער יהודה?
 (טז) אַך! היריכער וויינע אַיך, צער-
 פֿלייסט אין טהראַנען מיין אויג, דאַס
 קיינער מיר טראַזט, מוטת מיר קיינער
 צושפּרעכען מאַג, ווען מיינע קינדער
 פֿערגעהן, דורך פֿיינדען אַכערמאַכט.
 (יז) אומאַנזט רינגט ציון דיא האַנדע,
 ניכט

מנחם

רשי

(טו) סלה רמס ורפס לשון סולו סולו המסילה (ישעיה ס"ב): קרא עלי מועד יעודות
 גייסות לבא עלי ורבותיכו דרשו מה שדרשו תמוז דההוא שתא מלויי מלויה של שנה שנייה לנאתם
 מוזכרים לכך אירע חזרתן של מרגלים ליל תשעה באב שעליה הוקבעה בכייתן לדורות: גת
 דרך לשון הריגה כמו פורה דרכתי לבדי (ישעיה ס"ג) כדורך ענבים להוביא יינס כך רמס
 אכשים להוביא דמס: (טז) עיני עיני כלומר תמיד עיני ירד מים כפל הלשון מלמד שאין
 הפגות: (יז) פרשה ציון בידה כמו ופירש ידיו בקרבנו (שם כ"ה) כאדם המולך ודיו מוליכס
 ומביאם

באור

אני שוממה כל היום, תמיד וירדנה. מוסב על האש, והוא ל"ז פה, כמו אש ליהט.
 ועיניו כמו לא ירדנו בפרך (ק' עזרא). וכנוי הנקבה על כל אחת מהעצמות, כי עצם ברוב
 ל"כ. שושמה, משתוממת ותופה, מבלי אדע, מה אעשה; כי ריקה אני ממחשבות וענה.
 (פערבווייפעלט) בל"א. דוה, סולנית ובעלת יסורים: (יד) נשקד, כאיכטר בלע"ז
 (פאיכטער, סונקטירען, בענטייכנען בל"א). נקודים ומסומנים וכי"ל. (רש"י). והמזכר
 מכל הפירושים דעת המתרגם האשכנזי. ולדרכו עול כמשמעו, דרבן, ושיעור הכתוב:
 עול פשעי המוטל על נווארי — אף שהוא עץ יבש — הנה ביד האלהים המשימהו עליו היה
 למקל שקד לנץ מהר והשריגים נאחזו בסנך — עלו סביב לו; עד שאינו יכול להסיר העול
 הכבד. וזה אמרו לא אוכל קום: בירי. נסמכה המלה הזאת למאמר לא אוכל קום בדרך
 הפשטה (אבשטראקטיאן), וכידון כל המאמר כשם מופשט (אב געשאגענער בנריף) בל"א:
 (אין דיא הענדע דעם ניכט וויעדער אויף קאמומנס) ויש לראשונים בתנ"ך. וגם לה"ע
 ידברו כן; כאשר יאמר האשכנזי: (לאז דורך דיא סינגענע זעקן, לאז אויף אוכד אב געהען).
 ובין בדבר! (טו) סלה, רמס, מלשון סלו המסילה. (רש"י). אדני. הוא נוסא המאמר
 (סוביעקט), ובא אחר הנשוא (פרעדיקאט), על דרך שירי. ולכן מלת אבירי מופסקת מעט,
 בטעם פסיק. מועד, היו שמחים בשבירת בסירי ככליל התקדש חג — כשמת הבטיר:
 כאלו הי' דם האדם דם ענבים. וכבר מלאנו משל הריגה בדרכיכת גת בפי' המלך הגדול,
 בנביאים, ישעיהו בן אמן: פורה דרכתי וכי"ל (ס"ג): לשבור, מקור מקוססם הפעילה,
 ורבים כן. לכתולת. היא ירושלים, ובית יהודה, או כל בית ישראל הוא הבת. (ק' עזרא);
 (טו) בוכיה, יו"ד תחת ה"א, וכן פוריה. עיני עיני, כפול להפלגה. יורדה עומד.
 מרוב הדמעות נמסה עיני וורדת לחן. הוא בני שוממים. אנו בוכיה, על אשר רחק ממני
 מנחם: משיב נפשי, בעת היות בני שוממים בלחן אויב יוכן תרגם האשכנזי: (יז) פרשה,
 כמו

ניצט איינער ציינט זיין ביאלויד אהר ,
 דען דער עויגע איז' דער יעקב מיט
 גרויאזאמען אומגעבען ; ירושלים ואללטע
 צום שיאואאל איהגען זיין . (יח) ער
 איזט גערעכט דער עויגע ! דען אונז
 געהארואם וואר איד איהם . הארט עו
 איהר פאלקער אללע ! אונד זעהט מינע
 גלידען , מינע יינגלינגע , מינע מאדכען
 אין דיא שול אפעריוא געפיררט !
 (יט) ואללטע איד מינען פרייערען
 רופען ? אך זיא האבען מיך געטיישט !
 מינען פרויטערן ? מינען אלטעווען ?
 אך זיא פערנעהן אין דער שטארט ,
 מיסען זעלכוט נאך שפייע ווען , אויס
 איהר לעבען ז ערהאלטען ! (כ) זעה
 דוא , א עויגער , וזיא אגנוט מיר איזט !
 (שאן גל' יתם מיין אינגער , פערנעהט
 דאן דערין אין מיר ראם איד זא
 ווידערשפענוטיג וואר) פאן אויסען
 וויטהעם דאן שוועררט , אין דען הייזערן
 דיא פעוס .

מנחם לה צוה יהוה לעקב
 סביבו צרוו היתה ירושלים
 לגדה ביניהם : (יח) צדיק הוא
 יהוה כרפידו מריתי שמעו
 נא כל עמים וראו מכאבי
 בתולתי ובחורי הלכו בשבי :
 (יט) קראתי למאהבי המדה
 רמוני כחגי ווקני בעיר גועושי
 בקשו אכל למו וישבו אתי
 נפשם : (כ) ראה יהוה כי צר
 לי מעי חמרמו נהפך רפי
 בקרבי כי מרו מריתי מחוץ
 שכלה חרב בבית כמות :
 שמעו

רשי

ומבואם ומצער בהם . ד'א פרשה מן לשון סבירה כמו ופודם אין להם (ירמיה ע"ג) לאלל
 לנחשו על מתי . כך מבוא ענתם . ובלשון משנה פרוסות קיימות (כרכות ל"ג) ומשמעו כלום
 המהטער מחובק הת ידיו ומצברם . חוסמות מאלתי : גיה ה' לעקב סביבו צרוו . גיה
 על יעקב זיהו צרוו סביבו חף כגנלו לבבל ולאזור הגלה סמכדיב את איביהם עמון ומאב
 והאיבם חלליהם והם מקנתרז' אותם כמו אצורו במסכת קדושין הוזמניא איכא בבבל מלה
 דעמוני : לגדה . לריחוק לבו : (יט) קראתי למאהבי . לחיותם שמאלים עמם כאלהנים :
 המה רמוני . כגן בני ישראל שקיו יולאים לקראת הגלים כשהיו השבאים הולכים אותם
 דרך עליהם ומרחים את עמם כאלו מרחמים עליהם והיו שובאים להם מיני מלחים ונדות
 כטחים כמסרים שהיו יין וחובלים ומגלים ורזים לשמות וכשמתור הכוד גשינו והיתה
 קחוס נכנסת במעי והוא את והוא שאמר הכתוב בעיר בערב חליבו (ישעיה כ"א) ועמוד
 לקראת נחל התירום ושני ארץ תיפח בלתי קדשו טודד : ושיבו את נפשם . כדי שישבו
 את נפשם : (כ) חמרמו . כחבר דש לשון זה בלשון משנה נפלה לאור ובחמרו בני מעיה :
 בבית כמות . בתוך הכית היתה אמות שדים ומוקים ומלאכי שות ומתן סרב האויב משכלת :
 כי

באור

כמו פרטה כטיק , לשון גבוהה ; חפקה זיין את ידיו , ובכרתם , מרוב מרידות לבם ;
 צוה , חפך אחר עשו : גיה צרוו , וטוב היות דושלים גדה ביניהם . וכן מתורגם ב"א :
 (יח) הלכו בשבי , זה המלאכה נעשה לתואר לשם מכאובי , וכאשר מתורגם ב"א ; ולכן
 פחסרה מלת אר : (כ) ראה , מאלהבי רמוני — יכחמו ווקני גיעו ; ראה אתה , ה' , את
 עניי : חמרמו , ביטו , כמו נחמרו אעיה בלשון רז"ל . (רש"י) . נהפך לכו , נא רחם
 עלי , אכ קרמיך ! כי כבר שנתו נקמתו על פשעי ס"כ , עד שמעי בקצו ונהפך לנו בקרבי
 והמלאך

מגלת איכה א ב

תרגום אשכנזי עא

(כא) שָׁמְעוּ בִּי נְאֻחָה אֲנִי אֵין
מִנְחָם לִי כָּל-אֵיבֵי שָׁמְעוּ
רַעְתִּי שָׁשׂוּ בִּי אַתָּה עֲשִׂיתָ
הַבֵּאתָ יוֹם-קִרְאָתָּ וַיְהִי כַּמְנִי:
(כב) תָּבֵא כָּל-רַעְתָּם לִפְנֵיךָ
וְעוֹלָל לָמוֹ כַּאֲשֶׁר עוֹלַלְתָּ לִּי
עַל-כָּל-פְּשָׁעֵי כִּי-רַבּוֹת
אֲנַחְתִּי וְלִבִּי דָּוָה:

ב (א) אֵיכָה יַעֲיֵב כַּאֲפֹ וְאֲדָנִי
אֶת-בֵּת-צִיּוֹן הַיְשָׁלִיךְ
מִשָּׁמַיִם

רש"י

(כא) מאן הארט'ו וויא איך יאממען :
ניאמאנד טראזטעט , פֿינדע דהארען
מיינען פֿאלל , אונד פֿראהר-אקקען
דאריבער . — אויך דים איזט פֿאן דיר
פֿערהאנגט ! — אונד דאך , כרינגוט דוא
איהן , דען לאנגוט פֿערקינדריגטען טאג ,
זא זינד זיא מיר יא גלייך ! — (כב) איינזט
קאממען אויך איהרע באוהייטען אללע
פֿאר דיק , אונד דוא ביזט דער ראכער
איהרער זינדען וויא דוא דער מיינען
ווארזט . — אבער אך ! צו פֿיל האב איך
דען יאממערו ? מיין הערץ דען ליידענו
צו פֿיל ! —

ב (א) איה ! וועלך אונגעווייטטער
זיהט גאטטען שטראפֿגעריכט
איבער ציון בורג צוואממען ! וויא
שליידערט

(כא) כי אתה עשית אתה גרמת לי שהם שונאים אותי שהדלתני מואכלם ומשתיהם ומהתחתן
זה אם נתחתנתי בהם היו מרחמים עלי ועל בני בנותיהם : הבאת יום קראת . הלאו והבאת
עליהם יום המועד שקראת עלי : ויהיו כמוני . ברעה : (כב) תבא כל רעתם לפניך . יזכרו
ויפקדו עונותם לפניך : ועולל למו . ופעל למו כמו גם במעלליו יתכבר (משלי י"ב) וכפרי מעלליו
(ירמיה ל"ב) :

ב (א) איכה יעיב כ"א והשמים התקררו בעבים (מלכים א' י"ח) : משמים ארץ .
לאשר שהגביהם עד לשמים השליכם לארץ בבת אחת ולא מעט מעט מאיגרא
רנח

באור

והמאמר הזה הוא כעין מאמר מוסגר (אין איין געשאבענער זאץ) : מרו , וי' תחת ה"א :
בבית כמות , מסודר (פרזענט) : מחן שכלה חרב כמות בבית . מבית שכל המות —
ומחן — החרב : (כא) שמעו רעתי ששו , לא די , שאין לי מכחם , לא אף אייבי השומעים
רעתי ששים ושמים : כי אתה עשית , גם זה ממך , זדיקו של עולם ! לעובש על עוונתי
הרבי . ובאמת הוא כער גדול לכבאה לבב , בראותו שמחת אויב ומתקס ; כאשר זכר חכם
קדמון , שאלו לאיוב , „ מה היתה הגדולה בצרותך ? „ והשיב : „ נקמת האויבים :
„ הבאת יום קראת , אבל גוי אובד ענות המה ; כי אם חכמו , ישכילו , שאם הבאת יום
השילום , אז יהיו גם הם אמללים כמוני . ומלת הבאת עתיד מורכב (פוטורוס עקסאקטוס) ,
כמו אשר הולדת אחריהם , ודומיו . וכן תרגם האשכנזי : (כב) תבוא , לבטח אדע שתבוא
כל רעתם לפני כסא משפטך , כשתמלא סאתם , ואז תשיב להם גמול , כאשר השבת לי .
אך מ"מ עתה רבות אנחותי , ולבי עלי דוה ועולל . כווי במקום עתיד , כמו תנה הודך
(תהלים ח')

ב (א) יעיב , כע"ו מהפעיל , יוכא . וטעמו יאפיל בעבים (רש"י בתוספת) . ונדע .
שהרעם הנקרא כל"א (געוויטטער) הוא משל צפי המסוררים הקדושים
לנקמת ה' במורדים צו . וכן אמר פה , שהשם העלה ענני רעם על צת ציון , ושלה ברקו ,
להבעיר בערה במקדשה ובארמנות , ולהפיל תומותיה החזקות . משמים , גובה גדול ,
כטעם

מגלת איכה ב

משמים ארץ תפארת ישראל
 ולא זכר הדוס רגליו ביום
 אפס: (ב) בלע אדני לא חמל
 את כל נאזות יעקב הרם
 בעברתו מכצרי בת יהודה
 הגיע לארץ הלל ממלכה
 ושריה: (ג) גרע בחרי אף כל
 קרן ישראל השיב אחר ימינו
 מפני

שלידערט ישראל'ו שטאל'ן ער פאן
 היממעל'ו האהע אין טיפען אבגרונד
 רהן! זיינער פיסע שעמעל זעלבסט
 ניכט איינגעדענק אום ראפע טאג!
 (ב) רייסט נידער אונפערשאנען יעקב'ו
 פראכטיגע ווארזונגען אללע, פער-
 העערט אין זיינעם גריממע ריא פעזמען
 יהודה'ו מאכט זיא דער ערדע גר'יך;
 אונד שאנדעט ריך אונד אבערהערר.
 (ג) שטוטפסט אין הייסעם צארנע
 ישראל'ו מאכטיגען הארן אב, האלט
 דיא קראפטפאללע רעכטע איהם
 פאם

רשי

רוח לכירא עתיקתא: הדוס רגליו: שרפך מרגלותיו חיה בית המקדש: (ב) נאזות יעקב: כתי
 יעקב: ל' טוה (ישיה ל"ג): הגיע לארץ: השפילס לארץ: חלל ממלכה ושריה: חלו ישראל שתי
 קדוים ממלכת כהנים: ושריה: מדרשי אגדה יש חלו שרים של מעלה שהחליפם המעולה על
 האור מינה על היים והחליף כל החמונים לפי שהיו ברשעי ישראל בעלי שם המפורס ובוטחים
 שישיבו את שרי מעלה להגילם מאז וממים ומחרב ועכאזי כשהי' משביע את שר האל כשמו האל
 משיב אין מעלה זו כידו וכן כולם: (ג) השיב אחר ימינו: השיב עכשו כמשיב אחר ימינו
 מלהלסט

כאור

כטעם כטורות כשמים; ויפה אמרו חכמינו ו'ל: מאינרא רוח לכירא עתיקתא. הפארת
 ישראל: בית המקדש, שהם מתפארים ונותנים בו. והשליכו לארץ, ולא זכר, כי
 הדוס רגליו הוא: הרום, כשא קען למנוחת הרגלים, (שמעאל) כל'א. ושרה העלה
 הדס, דומה מאוד לשרה הדס, שהיא לשון השתרעות, על שם שהרגלים משתרעים על הכלי
 הזה: (ב) בלע, שחת והושאל מבלעית מחבל, שהוא חיבור מן השלם. נאזות: ח' חת
 נ', כמו נזות רועים (ן' עורא). ואפסר יכוון בו גם ענין נאה; והמתרגם האשכנזי חזר שתי
 הכוונות יחד, ואמר: (פרעכטיגע ווארזונגען). ודפ'סת: הגיע לארץ, השפילס עד
 עפר: חלל. קודם הוא דבר שייבדל מחבירו בתור המעלה, וחול הוא השוכו, דבר הוא
 לכל, ואיננו מועד ביתר שאת מאשר פרטי ימינו. וכן אמר פה: חלל השרים, הוא השרי'
 לעם הארץ, עשה עם ככהן ועבד כדוגיו; וגם האמלכה, שהיתה לפניו מושלת מעלה
 דב — הגה אח"כ היתה כאחת הממלכות השפלות: (ג) גרע, קנן. והארש הזה הוא דומה
 מאוד לשרה נד, גרו חילנא, שגם הוא מענין קנינה. וגם גרוד הוא חגרת לוחמים קטנה,
 נסדרת מן הנבא הגדול (דעטאשעוונט, אבגעוואנדערטע הויסן). קרן ישראל: כח ישראל
 הדרך הדבור גדיעת קרן הוא דרך משל (טראפיש, בילדליך). ימינו, מוסב על ישראל.
 והושל הכח לימין, לפי שהימן היא נאדרת ככת יותר מהשואל. והמתרגם האשכנזי הכריז
 שתי הכוונות יחד בפתק לוינו, ואמר: (קראפטפאללע רעכטע). ויבער, (אש חמת
 האויב) ביעקב באש להכה: סביב, תואר הפעל (אדווערביאום) ולפעמים הוא גם
 (סינסטאנטיף, בענטווארט), ואלו הוא תמיד לשון רבים: סניבים וסניבות, הדברים אשר
 הם סניב לדבר אחר. וקול קבני כולל (פלוראליס טאקטיס): ומתרגם כל'א (היא נענענד).
 גנס

מגלת איכה ב

תרגום אשכנזי עב

מִפְּנֵי אֹיִבַי כָּעֵר בֵּיעַקֵּב כָּאִשׁ
לְהִבָּה אֲכַלְהָ סָבִיב: (ר) דְּרַךְ
קִשְׁתּוֹ כְּאֹיִב נֶצֶב יְמִינוֹ כְּצֹר
וַיְהִי רַגְלֵי כָל מַחְמַדֵּי עֵינַי בְּאֵהָל
בַּת צִיּוֹן שָׁפַךְ כָּאִשׁ הַמָּתוֹ:
(ה) הִיָּה אֲדָנִי כְּאֹיִב בְּלַע
יִשְׂרָאֵל בְּלַע כָּל אַרְמְנוֹתֶיהָ
שָׁחַת מִבְּצֻרָיו וַיִּרְבַּ בְּבֵרֵת
יְהוּדָה תֵּאֱנִיָּה וַאֲנִיָּה: (ו) וַיִּחַמְסוּ

פָּאָם פֿײַנדע צוריק, דאָס אין יעקב ער
נון וויט העט, גלייך פֿלאַממענדעם
בליטצע, דער אללעו פֿערצעררט
רינגו אומהער. (ה) ער ועלכזט שפּאַנגט
דען באַגען, וויא דער פֿײַנד, שטעממעט,
וויא דער ווידערזאָכער זיינע רעכטע,
אונד פֿעללעט יעדע אויגען רוזט,
אונד שיטטעט גרים אין ציון אויז,
פֿײַערזגלוט! (ה) יא, ער איזט אונזער
פֿײַנד געוואָרדען, דער עוויגע! פֿער-
דערבט ישראל, פֿערדערבט זיינע פֿאַל-
לאַזטע, זיינע פֿעוטונגען אללע, אונד
הייפֿט אין יהודה אָן יאַממער אונד קלאַגע
געשרייא. (ו) טילגט זיינע

כגן

רש"י

מלהלכס בעד בניו: (ר) דרך קשתו לפי שכן דרך קשתות שהם חזקים לשום רגלו עליהם כשהוא
טופסם לכך נכתב כל דריכה: שפך כאש חמתו כך חיבור המלה שפך חמתו שהיא כאש כי לא
מנינו שפירה של אש אלא אכל חמה כדכתיב שפך חמתך וגו' (תהלים ע"ט): (ה) וירב
צבת יהודה הרבה נכנסת יהודה: תאניה ואניה צער ויללה: וירב ינקוד יו"ד קמץ קטן שהוא
לשון הרבה את אחרים וירב העם ויעצמו מאד (שמות א') נקוד חירק שהוא לשון רבה הוא את
עצמו וכן כל תיבה שפעל שלה בה"א כגון פנה זנה בנה כן דרכה לשמש כשהוא מחסר מונח ה"א
כשהוא מדבר על עצמו נקוד חירק כגון ויפן פרהה (צפ' וארא) וכשהוא מדבר על אחרים נקוד
קמץ קטן כגון ויפן זנב אל זנב (זופטיס ט"ו) ויגל יהודה מעל אדמתו (מלכים ז' כ"ה) ויגל
מלך

באור

וגם הנרפת יאמר (לעם עכויראנס) ברבוי: (ר) כאויב, לא די שהכשיל כחי לכל אוכל
לעזר לי; אבל גם היה בעזרת אויבי, ולחס נס הוא עמדו נצב, ל"ז ימינו ל"כ.
ולשון העברית היא קדומה מאד וחיכנה מורחבת (אויס גענילדעט) כל זרחה; ולכן אל
תתמה, קורא אהוב! אם איננה שומרת כללי הלשון בכל מקום: שפך, חמתו (שהיא)
כאש (רש"י בקושר) וכן מתורגם אשכנזית: (ה) היה ה' כאויב, לחמת מה שאמר צפ'
הקדום דרך קשתו וכו'; באמת באמור, ה' ה' לחויב לנו, כי בלע וגו' זה דרך שירי
(דיכטעריש) ארמנותיה—מבצרו. בא פה ישראל ל"ז וכנה, כמזרים ויהודה:
וירב, נחי ה"א מהפעיל, ולכן הוא בשש נקודות: ואניה שרא אנה, והיו"ד מקום ה"א.
והוא נקוד בחטף פתח, ועניו יללה ואנילות; אבל אניה (ספינה) בלב ים (משלי למ"ד)
הוא בחטף קמץ: (ו) ויחמוס כל לקיחה בחזקה י"ד וכח נקרא' בל"ע חמוס (וועגראכפן,
וועגרייסען אברייסען, אויס דייסען, אויסיעטען, עילגען): גן שם תואר לבעל הגנה,
ע"מ של מהכפולים, דל, חס, עז ודומים; (גערטענער) בל"א: שבו, כוונתו העיקרית
על המקדש, שהוא סכת השם, והטפנית (דיא נעבענבעדייטונג) היא
ענין קובים ודרדרים, מלשון לשיכים צעינים (דברים ל"ג); כי ירושלים היתה קון צעיני
האחים, על כל התועבות, אשר נעשו שמה, כדכתיב, כי על אפי ועל חמתיו וכו'. ושיעור
הכתוב: כאשר הגנן חומם השכים, אשר בגנתו: כן חמם השם סבו, סבו, אשר כהיתה
לשכים צעיניו וכן תרגם האשכנזי: מועדו הבית המיועד לכבודו (זיין שטיפטונגס הויז)
בל"א; שכח ע"י השחתת המקדש נפסקו הקרבנות ונטלו המועדות והוא יונא לשלישי

מבנין

בגן שבו שחרת מעדו שפחה
 יהוה בציון מועד ושפחה ויטאין
 בועם אפס מלך וכהן: (ז) ונח
 ארני מופחו נהר מקדשו
 הסגיר ביד אונק חומתו
 ארמנותיה קול נתנו בביתו
 יהוה כיום מועד: (ח) חשב
 יהוה להשחית חומת בתי ציון
 נטה קו לאת השיב ידו מפלע
 ויאבר חל וחומתו יחרו
 אמר לו: (ט) סבעו בארץ
 ש' ועירא שיעריה

וינע היסטע, וויא דער גארטנער אונ-
 קרויט טולנט; רייסט ויין שטיפטונגוהוין
 זעלבער גידער; לאסט רוהעטאג אונד
 פויערשאג צו ציון אונטער געהן, אונד
 שאנט אין ווינעם אייפער ניכט קאניג ניכט
 פרויטער. (ז) פערלאסט ווינען אלטאר,
 פערוורפט ויין הייליגטהום, איבערגיבט
 דיא פעושען מיאערן אין פיינדעו האנד;
 נון ערהעבט סאן פריידענרוף אין גאטי
 פעז טעטפעל, אלו ווארע פעזט פער-
 זאסטלונג דארט. (ח) לאנגע שאן
 וואר פאם עוויגען ציון שטורץ בעי
 שלאסען; נון איזט רוא שטר געשפאנגט;
 נון הארט דיא ראכענדע האנד ער
 לאנגער ניכט צוריק; פאן גראם בוי
 קליין איזט אללעו מויער ווערק איצט
 איינגערויסען, ליגט אין טרויסטערן
 זאסטליך דאנדער. (ט) דיא טהארע
 טיף

ר ש י

מלך נבל את ישראל אזרה (סס י'): (ז) ויחמוס. לשון כריתה וכן יחמוס כגון נסרו
 (איוב ט"ו) נחמוס עקבך (ירמיה י"ג): כגון כמו שחוזן ידקית הננה: אום. ועונתו
 שבו כתיב שסיך קשתו על בניו כחורבן ביתו כך נדרש במדרש קינות: שחת מעדו בית
 קדשי הקדשים שס היה נועד לבניו שחורבן ביתו כך נדרש במדרש קינות: שחת מעדו בית
 וכהן. נדקוהו המלך ושריו כהן גדול: (ז) נאל. ביטל וכן נאלת ברית עבדך (תהלים
 פ"ט): כיום ועד. שהו שחיים ותאוריים בתוכו נקול רס קן נמטו החיובים נחננו
 קול שמה: (ח) חשב ה' להשחית. זה ימים רבים שעלתה על דעתו כך שנחמה בו על
 חסי ועל קשתו היתה לו העיר הזאת להסירה ועל פני (ירמיה ל"ב): נטה קו. על
 עמט ליפרע על עוונתו; מבל. מהשחית: חל וחומה. אורא ובר אורא חומה נעובה
 שכנגד חומה גבוהה: (ט) עבעו בארץ עעריה. נדרש אגדה לפי שחלקו כבוד לארץ
 שנאלת שזו עעריה ראשית (תהלים כ"ד) לפיכך לא שלטה בהם נריה ועבעו בארץ ורבותו
 אחרו מעשה ידי דוד היו לפיכך לא שלטו בהם חויבים: אין תורה. אין בהם עורה הוראה:
 יסנה

באור

פגנין פקר, כיון למד דעת (סוף קהלות): (ז) ונח. זה הארש דחיה בהוראתו לשד
 זנה; שניהם לשון עויבת דבר וכתפודות ונענו, עויבת אשה את בעלה, ואהבה את
 האוהב, וכדומה; אך ארש זנה אורה עויבה לגמרי (געבנליכע טרעננונג, פערלאססונג)
 ולכן נתלמה הה' א' בחי'ה, כי קושי העבטת יורה תמיד על סווק הוראה. ולפי שזכר נאמת
 הכהן, זכר גם ויסת המונח ונחירת העקדש: נאר. הרחיק והשליך. והוא מבנין הדגש,
 בלי תשלום: כיום מועד. כאשר היו הנים מאורדים — ועולי הרגל עונים הידד בבית ה'
 בחגים ובמועדים: קן נמטו החויבים בחורבנו קול חדוה וגינה. (רש"י בשינוי לשון):
 (ח) חשב ה' להשחית חומת בתי ציון, זה ימים רבים, ככתוב: כי על אפי וכו' (תש"י)
 סך

שְׁעָרֶיהָ אֶבֶר וְשַׁבַּר בְּרִיחֶיהָ
 מַלְכָּה וְשָׂרִיָּה בְּנֹזִים אֵין תּוֹרָה
 בְּסִדְנֵי אֵיהָ לֹא־מִצְאוּ חוּזִין
 מִיְהוּזָה: (י) יִשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדָמוּ
 זְקֵנֵי בַת־צִיּוֹן הָעֵלּוּ עֶפֶר עַל־
 רֹאשָׁם חָגְרוּ שַׁקִּים הוֹרִידוּ
 לָאָרֶץ רֹאשָׁן בַּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם:
 (יא) כָּלוּ בְדַמְעוֹת עֵינֵי חֲמַרְמְרוּ
 מֵעֵי נִשְׁפָּךְ לָאָרֶץ כְּבִדֵי עַל־
 שֹׁבֵר בַּת־עַמִּי בַעֲטַף עוֹלָל
 וַיִּנָּק

טיף אין שוטט פֿערוענקט, דיא ריגעל
 צערבראָכען אונד צערשמעטטערט —
 דער קאָניג אונד דיא פֿירוטען אונטער
 באַרבארען, נירגענחו צורעכטווייזונג,
 זעלבזט פראָפעטען עמפֿפֿאָחען קיינע
 ווייזונגסעהר פֿאָם העררן. (י) דאָרום
 זיטצען ציין גרייזע אויף דהאַרטער
 ערדע שפראַכלאַז דא, דאָז הויפט מיט
 אַשע בעשטרויעט, דען לייב אין זאַקקען
 געהיללט; אונד ירושלים' טאַכטער
 וואַנדעלן מיט געזענקטעם הויפט אומ־
 הער. (יא) מיין אויג פֿערגעדיהט פֿאַר
 טהראַנען, מיין אינגרען גליהט פֿאַר
 קוממער, מייע גאללע ערגיזט זיך, אָב
 דאָז אונגליק מיינעו פֿאַלקען, דעם קינד
 אונד

ר ש י

ישבו לארץ וגומר כמשמעו. ויודע אנדה כנודכנדר הוסיב' לארץ כשמרד בו נדקיהו ועבר על
 שבעתו כח ויש לו בדפכה של אנטוכי' ושלח בשביל סנהדרין ונאלקראתו וראה אותם אנשים
 של טורה והוסיב אותם בקתדראות של זהב ואמר להם סדרו לי תורתכם פרשה ופרשה ותרגמוה
 לי כיון שהגיע לפרשת נדרים אמר להם אם הוא רוכה לחזור יכול הוא אמרו לו ייך אל חכם
 ויתיר לו אמר להם אם כן התרתם לנדקיהו את שבעתו כזה ושמטום והוסיבם לארץ וקשרו
 שערות ראשם בזנבות הסוכים ונדרום: (יא) חמרמרו. רגז' לירט בלע"ז (והוא
 רעגרילער נט. בל"א אייגעשרומפען. גערעזטעט) דרך בני מעים בשמשליכם אדם לאור
 כוונים ומתחמרמרים: בעטף. פמ"יר בלע"ז (והוא פאע"ר. בל"א פערשאכטען. אונד
 מעכטיג

באור

אך לא שקד על הרעה, כי א אך אפיס הוא. אך לקוף, כאשר הגדילו לעשות רשע, נטה
 קו. של משפט, לענוש הקוטאים (רש"י בשינוי) ועתה לא השיב ידו עוד מבלע, עד
 שהאביל של וסומה: ויאבל, התיב. ומאמר נטה קו דרך מליצה (פוגירליך), על גמר
 הדין; כאשר יאמר האשכנזי: (דער שטאב איזט געבראכען): חל. היא הסומה הקטנה
 סביב לגדולה (זווינגער, פאר מויער) בל"א; וכן אמר הכשדי: „מפקחא וסורא“, ושרש
 המלה חלל מהכפילים, כי החל משאיר מקיס חלול בינו ובין הסומה, ולכן היא באה תמיד
 בלי יו"ד; אבל חיל ביו"ד הוא מע"ז, וענינו בנא: אמללו. שרשו אמל, וכפול הלמ"ד.
 וענינו חולשת וכריתה, כמו האמללים (נחמיה ב') דומיו (רד"ק). או שרשו מלל, והאל"ף
 תחת ה"א הפעל, והראוי המללו. והטעם: הסומת כפלו — היו לעפר ולשק: (ט) אבר
 ושבר. מניין הדגוש, והפתח מקום נירי: אין הורה. כי מי יורה? מלכה ושריה בנזים —
 ונביאיה — לא מצאו חזון. לכן ידמו זקני בת זיון. מאין עפה. שרש דום כאמר בכל מקום
 על השתיקה העזמה — שתיקת הדבור והמחשבה; (שפראך=אונד זינכלאז זיין) וכן הוא פה:
 מרוב איחס וכעס ידמו זקני ירושלים, ולא ידעו, ויה יעשו: העלו עפר, זה היה מנהג
 האבלים בימי קדם בארצות המזרח, כנידע: הורידו. העו לארץ. וכן אמר האשכנזי:
 (מיט געזענקטעם הויפטע): (יא) כבדי, בא כבד במקום מרה, בעבור האסוה שנייהם;
 כי מין המרה יורד דרך סמפונות על הכבד, ושם יקבל סגולותיו, לפעול בניף כפי פקודתו,
 מאת זוגר האדם. וידוע כי בהתפעל האדם מחימה, כעס או יגון, כשפכת המרה אל

ווינק ברחבות קריה
 (יב) לאמתם יאמרו איך דמיון
 ווינקה עטפם כחלל ברחבות
 עיר בהשתפך נפשם אל תיק
 אמתם: (יג) מה אעודך מה
 אדמה לך הבת ירושלם מה
 אשוד לך ואנחמך בתולת
 בת ציון כי גדול כים שברך
 מי ירפא לך: (יד) נביאיך חוו
 לך שוא וחסר ולא גלו על
 עונך להשיב שביחך ויחוו לך
 משאות שוא ומדוחים:
 (טו) ספקו עליך כפים בל
 עברי דרך שרקו ויגעו ראשם
 שכוך קרי על

אונד ויגליגע אין אכל'ען שטראסען
 פאר דינגער פערשטאפטען. (יב) לאל
 לענד פלעהען ווא איהרע מיטטער אום
 בראך אונד וויין, קריסטען, ווא פער
 וואונדטע, ויך אויף אפגער שטראסע,
 אונד הויכען איהרען גיוט אונד אין דער
 מוסטערשאס. (יג) ווען, א טאכטער
 ירושלים! ואלל צום לינדנדען כייא
 שפיל, איך אהנליך דיר פירען? ווען
 דיר צום טראוס ענטגען שטעללען,
 א יונגפרוי אליכע טאכטער צו? אד,
 גראס וויא דאז וועלטטעער אונד דינע
 וואונדע, ווער קאן נא דיר היילען?
 (יד) דינע פראפעטען? — ווא האבען
 דורך טרוג אונד אונזן דיר געמאסט
 גיב דין שטראפליכען אונרעכט דיר
 אויפגערעקט, דאס פאן דינער ווילד
 היט נא צוריק דיר בראכטען; אונד
 לאגען דיר נור שטיכער ענדע געויפטע
 דער צוקונפט. (טו) טון שלאגען די זענער
 דיר האנדע צוואסטען אויכער דיר,
 שיטטעלן פער וואונדערנ דאז הויפט,
 א ירושלים

רשי

אונטער ווערדן וכן ישעיה כ"א יונה ד' ח': (יג) מה אעודך ומה אדמה לך. למד לך
 מה תתמיה על שברך הלל חף לחמה פלוגית אירע כמותך: מה אשור לך ואנחמך כשנחה גרה
 על אדם אומר לו חף נפטיג עלתה כך תנחמוס הם לו: (יד) נביאיך חוו לך שוא וחסר ולא גלו על
 עונך ולא גלו על עונך: (טו) ספקו עליך כפים בל עברי דרך שרקו ויגעו ראשם
 להוכיח דרכך על פניך: להשיב שביחך. לומר שאנחנו לאן אונזר (ישעיה ל"א) מוכנים (סס)

באור

קובתו, ויקח, ויקחו יזיא גם ליסות הנורה. וזה טעם נשכך לארץ: בעטף כפעל,
 בקסדן ה"א, והבית מקום כעבור וענין הולה חפיסת כוח פשמייר (פחמער, להגמטעכטע
 ווערדען), בלע"ז. (רש"י בשי"קנת): (יב) בהשתפך נפשם, בהתפכס חנה וחנה, כחלל
 חרב, אשר יתגולל בדע, טרם ימות: בהשתפך נפשם כתי למיתה. וזכר החס ואל
 הסב, לפי שהחנה רכה ועונה יותר מן החיט, וכפפה כשירה יותר אל התפעלות הרמזים:
 (יד) נביאיך, כתמיהה מי ירפא לך? נביאיך? — הלל חמה היו מחריבין! לא די שלל
 גלו לך עונך הרב ועוכמו, להשיך מדרך לא טוב; אך גם התעורר במשאות שוא, למען הוסיף
 חטא על חטא. וזוה תבין, קורח וזכריה, טעם העפסיון כמלת נביאיך: הפל, דברים
 שחין בהם טעם; אפלטעריינט (אנפורדימענט, אנגעשחאקט, אנגעפריינטעט) בלע"ז.
 (רש"י): ולא גלו. (דעתם) על (אידות) עונך. וכן יאמר האשכנזי (אויפשלוס איבער
 עטולו גענען). וזה טעם על לדעתי הקלטה עין. כונאעו. אז הוא לשון עונש; לא גלו

על־בת ירושלים הִזאת העיר
 שיאמרו כל־לילת ימי משוש
 לכל־הארץ: (טז) פִצוּ עֲלֵיךְ
 פִיהֶם בְּלִי־אֵיבֶיךָ שָׂרְקוּ
 וַיִּחְרְקוּ־שֵׁן אָמְרוּ בְּלַעְנוּ אֶיךָ
 זֶה הַיּוֹם שֶׁקִּוְיָנְהוּ מִצְאֵנוּ
 רֵאֵינוּ: (יז) עֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר
 זָמַם בְּצַע אֲמַרְתוּ אֲשֶׁר צִוָּה
 מִיַּמֵּי־קֶדֶם הַיָּם וְלֹא חָמַל
 וַיִּשְׁמַח עֲלֵיךְ אוֹיֵב הַיָּם קָרָן
 צָרִיךְ: (יח) צַעַק לִבִּם אֶ־אֲדַנִּי
 חוֹמַת בַּת־צִיּוֹן הַזֹּרֵי־דִי בַגַּחַל
 דְּמַעַה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל־הַתַּנִּי
 פּוֹגַת לְךָ אֶל־הַיָּם בַּת־עֵינֶיךָ:

א ירושלים! „אויט דױס דױא זאָ בע־
 „ריהמטע שטאַדט? דױא קראַנע דער
 „שאַנדױט? דען ערדבאַלל וואַננע
 „דױס?“ (טז) דאָן רױסען דױא פֿײַנדע
 דען ראַכען אויף, בלעקען האַהנצישענד
 דױא צאָהנע, ערווידערן: „וויר, ווויר
 „האַבען דױא פֿערשלונגען! אײן לאַנגוט
 „געווונשטער טאָג אױט דױס אַה! אַה!
 „וויר ערלעכטען אױהן! זאָהען אױהן!“
 (יז) זאָ רױאט דער עווונגע וײנען פֿאַר־
 זאַטן אוונגע־פֿײַהרט! דױא לאַנגוט פֿער־
 קינדױגטע דראַהונג אין ערפֿל־לונג גע־
 בראַכט! לױס צו גרונדע רױכטען אַללען
 אַהנע שאַנונג; לױס פֿײַנדע פֿראַהלאַק־
 קען, אונד באַרבאַרען שטאַל צירען!
 (יח) אויז אױהרעם גרױואַזאַמען הערצען
 דרינגט פֿרױדענגעשרײַא בױ צום הױמ־
 מעל עמפּאַר, אַ צײן! לֵאָם צעהרען
 וויא באַדע פֿלוסען, טאָג אונד נאַכט
 אונאױפֿהאַלטזאַם מיסען זױא רױזערן
 נױא דױא דױנעם אויגע רוהע גאַננען
 אויף

קומי

רש"י

ג' וילך טובב (ישעיה כ"ד): ומדוחים - הדיחוך מעלי: (טז) שרקו - נופח בפיו ש"כ ל"כ
 בלע"ז (סוף לער - כל"ח ציטין - פפיסין - וכן מ"א ט' ח') ורך אלס לעזות כן הרואה דבר
 חזוב שחרב וכלה: כלילת יופי - כל היופי היה שלה: (טז) פכו עליך פיהם - מפני מה הקדים
 פ"א לעי"ן מפני שהיו אומרים בפיהם מה שלא ראו בעיניהם: (יז) בצע אמרתו - כלה גורתו
 כמו יתר ידו ויבצעני (איוב ו"ו): אשר נזף מימי קדם - מה שכתוב בתורה ויספתי ליסרה
 אתכם שבע: (יח) פוגת - העברה טרישאל"מיכט בלע"ז (טרעסא"י עמא"ג - כל"א שוידרען -
 פלעצליכע בוועגונג - הופפען) כמו ויפג לבו (כפ' ויגש): בת עיכך - שחון של עין שקורין
 פרוכ"ל

באור

לך הרע הנזר עליך וזאת ה' - והמתרגם האשכנזי שכל לקחו הוך, והרכיב שתי הכוזבות
 יחד, באמרו: (שטרעפליכעס אונרעכט): (טז) שרקו, נפשו בפיהם; שיכלר (סיפלער,
 פפיסען, צישען) בלע"ז - והוא סימן תמהון - (רש"י בקיכר): כלילת - שם, והנפרד
 כלילה; כתר היופי - וכן מתורגם אשכנזי: (טז) פצו עליך, האויבים מתפארים כנד
 העוברים ואומרים: מה תתמהו? אכתו בלענו העיר הזאת, והבקענוה אלינו - אתם
 נפלאים על המראה; אבל אכתו קוויט כבר לזה היום - ועתה מואכזרו - שרקו, זאת
 השריקה היא להתול, כאשר אמר האשכנזי (האהן צישענד): (יז) בצע כלה - אמרתו -
 הסגול מקום חירק - הרים קרן צריד, גדלם ובשאים - ול"ע לטון מזרחית מלאה דכבי משל
 ומליכה (מעטאפיהערן) כנודע: (יח) צעק לבס, של שוכאים בקול רמה חוק גדול, עב
 שעה אל ה' - ונעקת בני האדם בכללם - כנדיק, כרשע - באה אל האלקים; וכן אמר
 לכתריב: ושאנך עליה באומי (ישעיהו ל"ז): חומת בת ציון, אמר המקיץ לחומה, שמוכיח
 דמועה

(יט) קומי ו רני בליל לראש
 אשמרות שפכי במים לפת
 נכה פני אדני שאי אליו כפף
 על נפש עולליך העטופים
 ברעב בראש כל חוצות
 (כ) ראה יהוה והפיטה למן
 עוללת כהאם תאכלנה נשים
 פרים עללי טפחים אסיהר
 במקדש אדני כהן ונביא
 (כא) שכבו לארץ חוצות נעו
 וזקן בתולתי ובחורי נפלו
 כחרב הרגת ביום אפקה טבת
 לא חמלת: (כב) תקרא ביום
 מועד מגורי מסכים ולא היה
 ביום אפי יהוה פליט ושריד
 אשר

(יט) אויף! קלאגע לויט נאכטע דורך!
 ביום אנבענין יעדער נאכטוואכע, ער
 גייט דין הערץ, וויא וואסער, פאר
 דעם הערין; העכע דיינע האנדע צו
 אוהם עכפאר, אום דיינער קינדער
 לעכען וויללען, דיא פאר הונגער פער
 שמאכטען אן אללען עקקען דער
 שטראסען. (כ) א עוינער! שויע הער
 אונד זיהע! ווען האט דיינע שטראפענדע
 האנד יע זא הארט נעטראפען? זאללען
 מיטטער איינע לייבזפרוכט פערצעהר
 דען? דיא מיהואם ערצאנגען קיני
 דער? זאלל אן נאטטען הייליגסרום
 סאן נדערמעצלען, זא פרויסער, אלו
 פראפעט? (כא) קנאכען אינד גרויע,
 זינגלינגע אונד סאדכען, לינגע הויפען
 וויינע אויף דען שטראסען אומהער, דורך
 דאן שווערדס געפעללט! דיא הוא
 געפעללט, אס טאגע דיינע צארנען,
 דוא אהנע סטליידען ערווינדען ליסענט.
 (כב) אלו, גלייד צו איינעם פעזטע, דוא
 מינע פירכטערליכען נאכבארען אללע
 אום טיך צואסמען ריפוט, אונד קיין
 שוואכער איבעררעוס, קיין פליכטלינג,

סור אם ראכע סאגע נאטטען בלויכ — דיא

רשי

פרוני'לש בלע' (פרו'נעל כל"א אינגאפעל): (יט) אשמרות - שתי חלקי הלילה שהלילה נתלק
 לשלשה חלקים כמו שאמרו רבותי כיום סבת נרכות: העטופים - אשפ' מין בלע' זפער שוואכטין
 לזכונעכטיג ווערן. כמו לעיל פסוק י' א' וכן פי' רש' כיום סבת ט' ע"ב: (כ) עולל
 טפחים - ילדים רכים שעודן גדלים כטפחי איתים ורבותי דרשוהו על דואג בן יוסף שהיה
 אמו מודדתו כטפחים בכל יום ויום לתת והכ לכה"ו לפי מה שהיה גדל ולבסוף חכלתו: אס
 יהרג באקדש ה' כהן ינבית - רוח הקדש משיגתם וכי נאה לכם שהרגתם את זכריהו בן יהודא
 כמו שכתב בדברי הימים (ב' כ"ד) שהוכיחם כשנלו להשתחוות ליואש ועשאוהו ע"א ורוח לבנה
 חת

באור

דומה בהגשמה (פירוטאניפירט) - תה שורגל נפי המליצים הקדושים: מה לך היס מ
 תנוס? (תהלת ק"ר), פנחו הרים רנה (ישעיהו ע"ד), פתח לבסוף דלתך (זכריהו י'),
 ודומים - או תופת כמו בתולת, ע"ד אס קושה היח (זיר ח'). ועל פי זה תרגם האשכנזי:
 בת עינד, אפור אל עין; פרוני'לש (פרונעללע, אינגאפעל) בלע' ז' (רש"י) וזכריהו המלה
 כוזת נבית כפולה: בנת עיט (זכריהו ב' י"ג): (יט) רני, ארינד ירט מוטוב לב - עקב
 פת נעקת סגר אל פדוכיך, אולי יחך! לראש אשמורות, לראש כל אשמורה: על נפש
 עברה

מגלת איכה ב ג

תרגום אשכנזי עה

אֲשֶׁר-טִפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי אֵיבִי
כָּלֶם :

ג (א) אֲנִי הַגִּבֹּר רָאָה עֵנִי
בְּשֵׁבֶט עִבְרָהוּ :

(ב) אֹתִי גָהַג וַיִּלֶךְ חֶשֶׁךְ וְלֹא-

אֹר : (ג) אֶךְ בִּי יֹשֵׁב יְהִפֹּךְ יְדוֹ

כָּל-הַיּוֹם : (ד) בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי

שָׁבַר עֲצָמוֹתַי : (ה) בָּנָה עָלַי

וַיִּקַּח

ר ש י

את זכריה בן יהוידע והיה כהן ונביא והרגוהו בעזרה : (כב) תקרא כיום מועד * כמו קראת
לשון הוזה הוא : מגורי * שכיני הרעים להאסף עלי להשחית : אשר טפחתי ורבייתי אויבי כלם *
הילדים אשר טפחתי וגדלתי אותם בא האויב וכלה אותם :

ג (א) אֲנִי הַגִּבֹּר רָאָה עֵנִי * היה מתאונן ירמיה לומר אני הגבר ראה עני אשר ראה עוני
מכל הנביאים שנתכבדו על חרבן הבית שבימיהם לא נחרב הבית כי אס בימי :
בשבת עברתו * של רודה ומכה הוא הקב"ה : (ג) אך בי ישוב אני לבדי לוקה תמיד כי כל תשבות
מכותיו עלי : (ד) בלה בשרי * כמו לבול עץ (ישעיה מ"ד) * ד"א בלה בשרי ועורי * כמו והארץ
תבלה
כנגד

באור

בעבור : (כ) אם תאכלנה ? הרובה אתה הרחום וחנון, שתאכלנה גשם פרוץ ? וכן
מתורגם אשכנזית : פדים, עיין למעלה מזה, פסוק ד' : טפוחים, מגורת טפח, כמנהג
הנשים למשמש ולטפח בילדיהן הקטנים, לרצותם ולשכך דמעותם : עוללי טפוחים,
(געשטרייכעלטע, געליענקאזטע קינדער) בל"א (ן' עורא בהרמנה) * או הוא מלשון
מטפחת ; (ווינדעלוי וויקקעל קינד) בל"א : (כא) טבחה, בלי חמלה ביום : (כב) חקרא
אשר קראת : ביום מועד מגורי, שכיני הרעים, או מלשון מורא, אויבי האוימים * והאשכנזי
אמר בשום שכל : (פירכטערליכען נאכבארען) : אף ה' * שם תחת כנוי, והוא מסגולת
לה"ק. כנודע : אשר טפחתי, ילדים, גדלתי בשמירה מצולה — האויב בא וכלה אותם :

ג (א) אֲנִי, נא קורא נעים ! תן לבך, בקראך הקינה הזאת ; כי היא רמה וכשאה עד
מאוד — מוסרית ופילוסופית (אין מאראלישפיהלאזאפשישעם טרויער
געדיכט), ודברי המסורר בזה מתוקים הם לכפש, ומרפא לשכל * — ראה, אשר ראה
(רש"י) : עני, שם * ודמה את העני לאיש אכזרי, לא יחמול, אשר בידו שבת הנוגש, לענוש
בו * ובאה מלה זאת בק"ח, ע"מ ואל דמי (ישעיהו ס"ב ו') : עברתו * מוסר על העני,
וכל הפעלים הנזכרים למטה מזה : כהג, ישוב, יהפוך וכדומה מוסבים עליו בדרך ההגשמה
שהזכרתי כבר : (ב) ויולך, נפ"ו מהפעיל, ופתח הלמ"ד בעבור ההפסק : חשך, בחושך :
ולא אור, יתרון לשון (פלעא נאסמוס) בזה הוא סגולה (אידיא עיסמוס) לפעמים בלשון
העברים : חנם אין כסף, מת אתה ולא תחיה, אלמנה אני וימת אישי, ודומים : (ג) אך
בי, אני לבדי מוכה תמיד ; אך בי ישוב להפוך ידו כל היום ; וכל תשבות מכותיו רק עלי הם
(לש"י בהרמנה) * ישוב יהפך * כמו נדעה נרדפה, נדעה לרדוף : (ד) בלה, קרע * כי
דבר

ויקף ראש ותלעה
 (ו) במחשבים הושיבני במתי
 עולם: (ז) גדר בעדי ולא אצא
 הכביר נחשתי: (ח) גם
 אועק ואשוע שתם תפלותי:
 (ט) גדר דרכי פגויות נתיבותי
 עזה: (י) רב ארכהוא לי ארתי
 במסכתרים: (יא) דרכי סורתי
 ויפשחני שמני שומם:
 (יב) דרך קשרתי ויציבני
 במטרי לחץ: (יג) הביא
 בכליתי

ווא ניכטן אלו ביטרען לידען מיך אום-
 גיכט; (ו) זענקט מיך אין פינטרע
 גרופט, גלייך לאנגוט פערשטארבען;
 (ז) קערקערט מיך אין, אויף דאס איד
 ניכט ענטוויילע; אונד בעשוועהרט מיט
 עהרנען קעטטען מיך. (ח) יודך הופע
 אונד פלעהע — אבער אד! פרוכטלאז
 האללט דיא פערשלאגנע שטיממע מיר
 צוריק. (ט) באַלד, פערלעגט ער מיט
 פערלענשטיקקען מינע וועגע, פער-
 לענקט דיא גראַרען פפארע מיר;
 (י) אויט מיר אין לויארנדער באַר, אין
 לאַווע אים דיקנט; (יא) פאללט דאָרט
 אויף איררעם וועגע מיך אן, אונד מאַכט
 מיך צום שרעקבילדע! (יב) באַלד
 שפאָנגט ער דען באַנען, שטעללט מיך
 צום צילע ווינען פפילן. (יג) אום
 שטימעט

רשי

תכלה (שם נ"א) כלומר שכנו לארץ חיות נער חוקן ולא היה להם כרוכסת וכלה נזרים כהם
 גולים: (ה) ויקף הקיפתי: ראש ותלעה. כמו ראש ולענה (פרשת נבבים). ויחדש אגדה
 ראש זה כבוכדנצר לגלות יהויכין ותלעה נבזרחין שגמר המכה בימי דקיהיה והלאה: (ו) גדר
 בעדי. עזה חומה לגנדי להיות כלוא: ולא אצא. הטיב סביבותי מחנות וניסות של אורנים:
 הכביר נחשתי. עזה לרגלי נחשתיים כבדים שלא אוכל לילך פיר"ש בלע"ז (פער"ש. בל"א
 קעטן. באנדען): (ח) שתם תפלותי. שתם תלוות הרקיע בסני: (ט) נתיבותי שיהי אים נחתי
 לכאף איני יונא כדרכים הסלילים בדרך ישרה עפני האויבים ואנא דרך עקלתון: (י) דוב אורח
 הוא לי. הקדוש ברוך הוא נהפך לי לדוב אורח: (יא) דרכי סורתי. לשון סודים קינים (קבלת
 ז') סוד קיין איתם עפור קינים כדרכי: ויפשחני. לשון סיפוק הרגלים שהעברה על הדרכים
 שאין עופנים כרוך להרחיב בעדיו ויש דוגמא כלשון גמרא האי עמין דכפח דיקלח: (יב) ויציבני
 כמטרי

באור

דבר בלי (פערשילט, פערמאדערט, פערווישטערט) הוא נקרע תלתי, והרכבתו מתפרדת:
 (ה) בנה עלי, בית הסוהר המסובב בחימות נזירות: ויקף. (עלי) ראש. כמו ראש ולענה
 (רש"י): ותלעה, תלעה מרה. וכן אמר הא"בני: (ביטערעם לידען). ואמר בנה על
 העני, כאלו הוא בנה בית האסורים הזה דחוקא בעבורו, הוא דרך הסגנה (ענעדנישט,
 קראפט פאללע רעדענסארט): (ו) עולם. ויין רב. וכן אמר השתרגם האשכנזי:
 (לצענסט): (ז) ולא, שלא. וי' תחת שלן: הכביר, עזה כבדים. נחשתי. כבלי
 נחשת, אשר הם סביב לרגלי, ויענעום תלכתי פירוש (פערס, קעטטען, פעסקעלן)
 בלע"ז. (רש"י בשינוי לשון). ואין הדל בין נחשתי לנחשתי: כי אורק קען וק' תתחלטי:
 (ח) שהם. בין ויקף' בעך תפלותי. סתומה. י' עיין. לעולם טובה (ב' ד'). (ט) בנאות,
 צחלקי נור בעתק, אשר נגשו ועברו מחקוים; במאמר האשכנזי המסביל: (מיט פעלענע
 שטיקען): (י) במסכתרים, פעמי העגים אשר נבדה, אשר הוא מסתור לכל עינר; וכן
 פרגס האשכנזי (א"ס דיקקעט): (יא) דרכי, אל דרכי הנעוים: סודר, סר העני;
 ויפשחני

בבִּלְיִתִּי בְּנֵי אֲשַׁפְתּוּ: (יד) הִיִּיתִי
 שֹׁחֵק לְכָל־עַמִּי נְגִינָתָם בְּלִי־
 הַיּוֹם: (טו) הַשְּׁבִיעֵנִי בַּמְרוֹרִים
 הַרוּנֵי לַעֲנָה: (טז) וַיִּגְרַם בַּחֲצִין
 שְׁנֵי הַכְּפִישָׁנִי בְּאֶפְרַיִם: (יז) וְתוֹזְנַח
 בְּמִשְׁלֹם גַּפְשֵׁי נְשֵׁי־תִי טוֹבָה:
 (יח) וְאָמַר אֲבָד נֶצְחִי וְתוֹחַלְתִּי
 מִיְהוָה: (יט) זָכַר־עֲנִי וּמְרוֹדֵי
 לַעֲנָה

שיטטעט ויינען קעכערן פֿערדערבליכע
 ברוט, גאַנץ אין מיינע נירען אויז;
 (יד) דאָס איך צום האָהן געלאָכטער
 מיינען פֿאַלקען ווערדע! איהר שפּאַטט
 לייער דען גאַנצען טאַג. (טו) באַלד,
 מאַכט ער מיך מיט עקער־האַפּטען
 שפּייזען זאָטט, שטיללט מיינען דורוט
 מיט ווערמוטה; (טז) צערמאַלמט דיא
 צאָהנע מיר מיט קליינען קיזעלן, אונד
 וואָלצט אים שטויבע מיך אומהער. —
 (יז) זאָ אַללער גליקזעליגקייט בערויבט,
 פֿערצווייפּעלטע איד אָן בעסרונג שאָן;
 (יח) שפּראַך: איך בין אין עוויגקייט
 פֿערר־אָהרען; קיינע האָפּנונג מערער בייִם
 העררן פֿיר מיך. (יט) דען דאָז
 אָנגעדענקען מיינער ביטטערן ליידען,
 מינען

רש"י

כמטרא • העמידתי לנגד חיצוני לירות בני במטרא אשכנזי לא בלע"ז (כמו א סינכאלי בל"א טוס
 זייכען: בוס זיל • וכרש"י כ"ץ ברש"י אל • מלה נוספת • דז זיל): (יג) בני אשפתו • קנים
 שנותנין בתוך אשפה שקורין קויכרא בלע"ז (הוא לשון אשכנז קעכיר • וכן ישעיה כ"ב ו'):
 (טז) ויגרם • ויגרה ודוגמתו גרסה כפשי (תהלים קי"ט) וכן גרש צרמל (צפ' ויקרא): בתנן •
 אכנים דקיס שנתוך העפר שהיו לטין המוליס עיסתן בתוך הגומות שחופרים בקרקע והטנן
 ככנס לתוכה בשאר הקדוש ברוך הוא יחזקאל עשה לך כלי גולה (עס"ב) לשמות זו ללוש
 בתוכה חררה קטנה כדי שילמדו הם ויעשו כן כענין שאמר והיה יחזקאל לכס למופת (עס כ"ד)
 והם היו משתקיס עליו ולא עשו כן לכוף נשתברו איניהם: הכפישני • כפה אותי באפר ככלי
 הכפשי על פני ארבע"ר בלע"ז (ברש"י כ"י אדכ"טיר בל"א הין געשטרעקט) • ויש דומה במשנה
 פיסון הגמל • במדה כפוסה מדר: (יח) ואומר אבד נכסי • אמרתי בלבי ברוב כרותי אבד
 עולמי

באור

ויפשחני, ש"ן תחת סוף; פסח (דלג) אלי • וכן מתורגם אשכנזית: שומם, שכל רואני
 יאוס (ז' עזרא) • ועל פיו תרגם המתרגם האשכנזי: (שרעקבילד): (יב) כמטרא, אל"ף
 תחת ה"א • והמלה ארמית (סיריש), לשון שמירה; המקום אשר אומרים ומכוונים לירותו •
 (ביעל) בל"א • (ן' מלך צאינו קנת): לחץ, אפשר נקרא כלי יריה (געשאס) הקדמון הזה
 כך מלשון חץ (אכנים קעכיס חלקיס, קיעזעלשטיינע); כי בו ירו הקדמונים, כטרע
 מומעשה דוד וגלית: — (יג) בני אשפהו, האכנים, אשר תוכיא האשפה (קויכרא קארקאיס)
 בלע"ז, (קעכער בל"א) ממייעה • (מרש"ן עזרא) • וכל המקרא הזה הוא מאמר כמלך עד
 מאור: (יד) עמי, לדעת החכם המתרגם אשכנזית היו"ד למצ"ע; והמסורה איננה מסכמת
 עמו: (טו) לענה, כלענה: (טז) ויגרם, וישגר, כמו גרסה כפשי • (רש"י): בחצץ,
 עיין למעלה, פ' י"ב: הכפישני, בחלף בומ"ף: (יז) והונח • עומד (אינטראנזיטיפוס,
 ארכאיבערגעהענד); אך למעלה מזה (ב' ז') הוא יובא (טראנזיטיפוס, איבערגעהענד) •
 ורבים ככה: נשיתי, כל נשייה היא שכחה צרמון, שיסיר האדם דבר מרעיוניו, לבלתי
 תשוב עליו עוד; וזה ההבדל בין שכח לשכח, כי שכחה היא מקרית מאורך הימים, חסרון
 כח הזכר, וכדומה • ושיעור המשך המקראות פה כן: רעות רבות וכרות עברו עלי, (אמר
 המקובן) מנחמי במעמקי הדאבון — אז הסרתי מחשבת הטובה מקרב לבי, אמרתי: (יח) אבד
 נצחתי, אהיה אבד כל ימי חיי, באבלי אקבר — לעולמי עד לא יעזבני, כי: (יט) זכר,
 זכרון

לענה וראש: (כ) זכור תזכור
 ותשיח עלי נפשי: (כא) זאת
 אשיב אל לבי על בן אחיל:
 (כב) חסדי יהוה כי לא תמנו
 כי לא כלו רחמו: (כג) חרשים
 לבקרים רבה יאמנתה:
 (כד) חלקי יהוה אמרה נפשי
 על בן אחיל לו: (כה) טוב יהוה
 לקו לנפש תדרשנו: (כו) טוב
 ויחיל ודומם לתשועת יהוה:
 (כז) טוב לגבר כי ישא עול
 בגעוריו: (כח) ישב בדר וידם

מינעו ווערסטוהאללען טריכואלו:
 (כ) שטעלל טע מינער ועעלע שטעטן
 זך דאך, אונד מינטע מינען מיט
 דאנדער. (כא) דאך ערווירע אדך
 רוען מינען רערען איצט, אונד
 האלטנג קעררט צו איהם שריק:
 (כב) "נאך איזט גאטטען גוטע ניכט צו
 "ענדע, ויינע פאטערדולד פאראיכער
 "אנגאך ניכט; (כג) נאך ערנייען ויז
 "מיט יעדעם מארגען זיך. זא ויזא דען
 "דיין פערטרויען גראם! (כד) יא! דער
 "הערר איזט מיין טהויל! שפריכט דאן
 "מינע ועעלע ווידער, דרום האררע
 "איך ויין. (כה) ער איזט הולדרייך
 "דענען ריא אויף איהן האפען, דעם
 "געמיטרהע, דאן אינבריינטויג איהן
 "זוכט. (כו) וואהל פראסטט עז מיט
 "ערגעבענהייט דער גאטטליכען הילפע
 "צו האררען." (כז) וואהל דעם מאנגע,

דער אין פריהער יוגענד שאן געלערנט דען שיקנאלו אדך ערטראגן; (כח) דאן
 איהם צוגעווארפען לאן אין שטילרע אינאמסקייט
 געלאפען

רשי

צולמי וסברי: (יט) וטרודי קוים לוינט בלעז (והוא קאמפ לענט בלשון אשכנז קלאגע
 קלאג ליד): (כ) זכור תזכור נפשי את עניי וטרודי ותזכור עלי כך הוא פשוטו למי ענין זמנ
 הוקרא וודרש אגדה זכור תזכור ידעתי שמוך לזכור את העשי לי אבל תזכור עלי נפשי
 להחיותי עד וזן הזכירה. ומכאן יסד הפייט בואם ידעתי כי יש לך לזכור אבל תזכור עלי נפשי
 עד שתזכור (פרשת זכור): (כא) זאת אשיב אל לבי. אשר אמר לי לבי אברה תיפלתוה
 אשיב זאת אל לבי ואחיל עוד וזה הוא זאת אשיב אל לבי: (כב) חסדי ה' כי לא תמנו כל
 הענין עד מה יתאונן ונמר: כי לא תמנו: כמו כי לא תשו, ויש מפרשים כי לא תמנו כמו
 האם תמנו לגווע (נפ' קרח) חסדי ה' הם אשר לא תמנו ולא כלינו בעונינו: (כג) חרשים לבקרים
 מתחדשים הם חסדיך מיום א יום: רבה אמונתך גדול' היא הכנסת' ודבר גדול הוא
 להאמין כך שתקיים ותשעור מה שהכנסת לנו: (כד) חלקי ה' אמרה נפשי ה' חנת חלקי
 (תהלים ט"ז) ודין הוא אשחיל לו: (כו) טוב ויחיל ודומם וי' של ויחיל יתירה כמו וי' של
 וזיה וענה (נפ' רשלת). טוב שיחיל אדם וידום וינפה לתשועת ה': (כח) ישב בדר' מי אשירע

באור

זכרתי עניי המור: (כ) זכור, תזכור נפשי ותזכור לעמר — ולא קשה כי רוח' אדך: (כא) זאת
 אשיב וכו'. עיין לעיל (א' ז'): (כב) "חסדי וכו', התנחם, לבי, עוד לא כל כח טוב
 מולך; חסדי ה' עוד לא תמו (ט"ן תמו תחת אית כפל) — עוד לא כלו רחמי — עוד
 (כג) חרשים, הם יולדים מתחת יד הטוב והחטיב בנקר בנקר. לכן תהי רבה אמונתך
 וכתמוך בו! ועל ידי דברים נחומים האלה התרווחה נפשי מעפר יגונה, ואמרה:
 (כד) חלקי ה', וכו': (כו) טוב ויחיל, וי' חנת חלקי, וי' חנת חלקי: (כח) כי נטל קולע
 על

כִּי נָטַל עָלָיו: (כט) יִתֵּן בַּעֲפָר
 פִּיהוּ אוֹלֵי יֵשׁ תְּקוּהָ: (ל) יִתֵּן
 לְמַכְהוּ לַחֵי יִשְׁבַּע בַּחֲרָפָה:
 (לא) כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדָנִי:
 (לב) כִּי אִם־הוֹגָה וְרַחֵם כָּל־ב
 חֲסָדָיו: (לג) כִּי לֹא עָנָה מַלְבוּ
 וַיִּגָּה בְּנִי־אִישׁ: (לד) לְדַכְּא
 תַּחַת רַגְלָיו כָּל אֲסִירֵי אֶרֶץ:
 (לה) לְהַטּוֹת מְשַׁפְּט־גֹּבֶר נֶגֶד
 פְּנֵי עֲלִיּוֹן: (לו) לְעוֹת אֲדָם
 בְּרִיבוֹ אֲדָנִי לֹא רָאָה: (לז) מִי
 זֶה אָמַר וַתְּהִי אֲדָנִי לֹא צוּהָ:
 מִמִּי

געלאסען דולדען; (כט) אים שטויבע
 דיינגעווארפען פֿרעווען, אונד דיא
 האַפֿנונג ניא פֿערליהרען; (ל) דעם
 שלאַגער זעלבוט דיא וואַנגען רייכען,
 אונד אַן אַיינגער שמאַך זיך וויידען.
 (לא) דען ניכט אויף איממער פֿערלאַסט
 דער דערער; (לב) ער ציכטיגט נור,
 אונד ניממט דאַן וויידער מיט ערבאַר.
 מען אויף, נאָך זיינער גראַסען גיטע.
 (לג) קוואַהלאַט ער אויז וואַהלגעפֿאַל־
 לען דען, אונד קראַנקט דיא מענשען
 קינדער? — (לד) אויף דאַס דעז ערד־
 באַללז שקלאַפֿען אונטער זיינען פֿיסען
 ער צערמאַלמע? — (לה) וואַרליך,
 אַיינזט מאַנגעו רעכט פֿערדרעווען,
 איזט דעם האַכזטען זעהר פֿערהאַסט.
 (לו) אַיינעם ערדענוואַהנע אונרעכט
 טהון, קאַן דער אַללבעהעררשער ניא־
 מאַלז וואַללען. (לז) אַדער שפרעכע

יעמאַנד, אונד עז געשעהע, זאָ דער דערער עז ניכט בעפֿאַהלען? — זאָ

רש"י

לו אבל וצרה ישב גלמוד ויפכה לטובה: וידוס. לשון המתנה כמו אם כה יאמרו אליכו דומו
 דיהונתן (שמחלא י"ד): כי נטל עליו. כי בעל הגרות כשא עליו הגזירה זו: (לא) כי לא
 זנח לעולם ה'. לכן טוב לידוס: (לב) כי אם הוגה. אם האדם מביא עליו יגון בשביל עונו
 ואשר כך וריחם כרוז חסדיו. הוגה ויגה לשון תוגה הם: (לג) כי לא ענה. ויגה בני אים
 מלבו ומרטיבו כי העין גורט: (לד) לדכא תחת רגליו. מוסב על כי לא ענה מלבו להיות מדכא
 תחת רגליו וגו' ולא להטות משפט גבר וגו' ולא: (לו) לעוות אדם בריבו. כל אלה ה' לא ראה
 לא כראה לו ולא עלתה לפניו במחשבתו לעשות כן: לא ראה. לא הוכשר בעיניו שיעוותו בית
 דין של מעלה אדם בריבו כמו מה ראית כי עשית וגו' (בפרשת וירא): (לז) מי זה אמר ותהי
 וגו'

באור

על גויס הגורל הזה בחיקו, והוא — מוכרח לקבלו באהבה, אם טוב ואם רע: (לא) כי,
 לא יכה ה' מכה בלתי סלה, רק: (לב) הוגה, ויכר את בן האדם, להשיב כפשו מני
 שמת — לאור באור נדק — ואח"כ ישוב ורחמו, כרב חסדיו. — או אם אין זה — מדוע
 וענה אותנו? (לג) מרכבו? — לשוחס: (לד) תחת רגליו, כל דכאי ארץ, ולהרחות, כי
 הוא מלך עליהם? — איך יתגאה יוצר כל, בהתגברו על אנוש רמה? איך יסתרר רבון כל
 העולמים על שוכני בתי קומר, אשר רוח עברה ואינם? — או חפץ אל ברשע ח"ו? (לה)
 להטות משפט גבר? — זה הוא יודאי נגד רטון עליון! כי יוס יוס — אכחכו רואים בעיניו,
 שחוח מכהיו עולמו בחסד, ובריותיו ברחמים. או איכנו משגית על יושבי תבל? וכל תמורות
 המגיעות אלינו אינן מאת, רק מקרה מביאן ומקרה מוליכן? — כחוב האדם האומר כן!
 (לז) מי זה, אמר דבר ותהי? (כא לשון נקבה תחת טומטוס (כייטרוס) כדרך ל"ע) אם אדני
 לא 20 1 (5) **

(לח) זא אויו רעו עוויגען מונד עז ניכט
 געקאמטן? — זא גוטטען אלו באזען? —
 (לט) וזאז האטטע איין סעגש עז קלאגען
 דען הינדן, ווען זינער זינדען הערר ער
 איזט? (מ) אונזערן זאגערעל לאסט אונז
 אונטערזוכען, פרייען. אונד צום עוויגען
 אונז כעקעהרען! (מא) לאסט אויף דען
 האגערען אונז ריא הערצען דיסטעלאן
 צו גאטטען טראגן ערהעבען.
 (מב) זונער — אונזער איזט ריא
 שולד! וויר פֿרעעלעטען אונד זינדיג.
 טען — דוא — קאנטעזט לאנגער ניכט
 פֿערעזייען! (מג) דאז היללסעזט דוא
 איין צאָרן ריך, פֿערפֿאָלגטעזט אונז;
 ערווירגטעזט אָרהע ערבארטען.
 (מד) איין פֿינזטערס שטראַפֿגעוואַרק
 פֿערהיללט, דאָס קיין געבעט דורך
 דראַנג. (מה) טאָכטעזט צום עקעל
 אונז, צום אַכשייַה דער פֿאַלקער;
 (מו) דאָס אַלל זונערע פֿינדע
 איבער

(לח) מפי עליון לא תצא דרעו
 והטוב: (לט) מה יתאוונ אדם
 חגיבר על הטאו: (ס) נחפשה
 דרכינו ונחקרה ונשובה עד
 יהוה: (מא) נשא לבבנו אלי
 בפנים אֵלֵי בשמים: (מב) נתנו
 פשענו ומרינו אתה לא
 סלחת: (מג) סבורה באיך
 ותדרפנו הרגת לא חמלת:
 (מד) סבתה בענין לך מעבור
 התפלה: (מה) סחי ומאום
 חשימנו בקרב העמים:
 (מו) פצו עלינו פיהם כל
 איכער

רשי

וגומר: (לח) מפי עליון וגומר. ואם באתי לומר לא מידו באה אלא הרעה הזאת מקרה היא
 שהיה לי אין זאת כי אם בין רעות בין טובות מי זה אשר ותהי אם ה' לא טוב ומפיו לא תנא קן
 רעה הן טובה אבל מה יש להתאונן חדם חי גבר על חטאיו כל אדם ואדם יתאוונ על חטאיו כי
 הם הנוצלים עליו הרעה: (מפי עליון לא תנא. ח'ר יומקן מיום שאמר הקדש ברוך הוא ראה
 נתתי לפניך את החיים ואת השוב וגומר לא יח רעה וטובה ומפיו אלא הרעה באה מחליה לשמה
 רע והטוב לעובר טוב לפיכך מה יתאוונ כל אדם אשר יתבעט עמהם לא על חטאיו: (מא) בא
 לבבנו אל כפיים. באטנו טאשים את כפט אל השמים כשא חף לבבנו עמהם לאב להשיב לבבנו
 לפני העוקום ג'ה). ד'א אל כפיים. אל הענגים אל שמים כמה דאת אמר והנה עב קטנה כקף
 איש עולה (מלכים א' י"ח) וכן על כפיים כמה אור (איוב ל"ז). ויודרש רבותיטו כשא לבבנו באעת
 להקדוש ברוך הוא כאדם הרועץ בנקיין כפיו שאמנך מידיו כל שיטף כי מודה ועחב ירוחם (משלי
 כ"ח) והמודה ואינו עחב כטיבל וסרן בידו: (מב) כחט פשעט ומרינו. זה דרכנו על ידי
 יצר הרע: אתה לא סלחת. ולך היתה נאה הסליחה כי כן דרכך: (מג) סכות באף. סלחת את
 האף להיות משיטה בניך ובינינו ומרדפטו: (מה) סחי ומאום. הוא כיע כל משנה כחוטוביעו
 במס'

באור

לא טוב? אם: (לח) מפי עליון לא תצא? — (מנין מזה כוננת המפסיק הגדול בעלת מנא)
 גם הרעות, גם הטוב? — ואשרי שאינת נכון הדבר, כי אין רע יודד מן השמים, ואין טרעטת
 באה על האדם אלא בעויתו — (לט) מה יתאוונ אדם. בעדו צמיים, אם הוא גבר בעת
 על חטאיו, וידיו רב לו לבנוס יגרו הרע? — לכן: (ס) נחפשה וכו'. עבר המאוררסה
 ען הפרט אל הכלל עד פ' כ'א. וגם הוא חזר על הפרט כהעברה בעויתו, כאשר יבא עוד;
 אל

מגרת איכה ג

תרגום אשכנזי עח

אִיכָנּוּ: (מו) פָּחַד וּפְחַת הִיָּה
לָנוּ הַשָּׂאת וְהַשְׁבֵּר: (מח) פְּלָגֵי
מִים תִּרְדַּ עֵינֵי עַל-שֶׁבֶר בַּת-
עַמִּי: (מט) עֵינֵי נִגְרָה וְלֹא
תִדְמָה מֵאֵין הַפְּגוֹת: (נ) עַד-
יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְהוָה מִשָּׁמַיִם:
(נא) עֵינֵי עוֹלָלָה לְגַפְשֵׁי מְכַל
בְּנוֹת עֵירִי: (נב) צוֹד צָרוֹנִי
בַּצְּפוֹר אִיכֵי חָנָם: (נג) צָמְתוּ
בְּבוֹר חַיִּי וַיִּדְרֹאבֶן בִּי: (נד) צָפוֹר

איבער אונז מריאומפירען • (מו) אַנגוט
אונד פֿערדערבען, צערשטאַהרונג אינד
אונטערנאָנג אַזוט אונזער זאָמטל־יבען
לאָז טון • (מח) אַך, מיין זאָונע
שטראָהמוז פֿאַן טהראָגען איבער, אָב
דאַן אונגליק מיינען פֿאַלקען; (מט) ווירד
אונאויפֿגעהאַלטען אימער פֿליסען,
איינע נִיָּה צו פֿערזיגענדע קוועללע;
(נ) ביו איינז דער עוונע פֿאַם דאָמ
מעל, גענאָדיג וויררום אויף אונז הער-
נידער בליקט — (נא) וויאזאָהל מיין
אייגענער אָנגליק מעהר מיד רידרען
קאַנטע, דען אַללע מיינע לאַנדען טאַפֿ-
טער! — (נב) מיר שטעללטען מיינע
פֿיינדע נאָך, גלייך איינעם פֿאַגליין •
זאָנפֿערשור־רעט; (נג) ענגטען מיין

מים

לעבען איין אין טיפֿער גרובע, אונד וואָלצטען שטיינע הער איבער מיד,
(נד) שאָן שר־וג

רש"י

(במסכת בבא קמא) שכיח מתוך הריאה יוצא דרך הנרדן: תשימו • לשון הווה הוא: (מו) פחד
ופחת • כשנסנו מפני הפחד נפלטו אל הפתת שמה: השאת • לשון שאייה כמו השאת (ישעיה
כ"ד): (מט) מאין הפגות • מאין חליפין והעברה: (נא) עיני עוללה לכפשי מכל בנות
עירי • ירמיה משפחה כהנים היה ואמר עיני בדמעה עוללה וכוולה פני על כפשי מכל בנות
עירי • עוללה • לשון כוול כמו ועוללתי בעפר קרני (איוב ט"ו): מכל בנות עירי • משפחתי
לה לבכו • מכל משפחות העיר שהיתה כבחרת לקדושה ולעבודת הקדוש ברוך הוא מכל ישראל:
(נג) צמתו צבור חיי • צבית הכלא: צמתו • אסרו כמו צמת הגידים (במס' סולין) מצעד
לצמתך (שיר השירים) איטריי"טור בלע"ז (בל"א געשומוסן • אין דער ענגע געזאָגן): וידואבן
בי • על פי הבאר כך עשו לדניאל וירמיה דאה ברוח הקדש: צמתו צבור קיי ואף על פי צמתו
צבור

באור

(מא) אל על: (מב) נחנו, הרענו לנו, ולא אמה; אכחנו פשענו ומרינו כגדך — אתה —
לא יכולת לסליח — כי ישר אמה, וכנים משפטיך • אז: (מג) סכוחה, אותך באף וכו' •
(מד) מעבור, מ"ס השליחה, לבלתי צבור: (מה) סחי, שס, מנחי ה"א • וענינו טיט
ודברים מאוסים, המושלכים על הקרקע • (מז"ק): (מח) פלגי מים, אבכה על הרעה,
אשר עשה ה' לבת עמי; (מט) עיני, כוללת תמיד, על כי אין דבר המפיג צרתי • וכן אמר
הכשדי: מדלית פאיג עקתי: (נ) עד, יסקיף וירא ה' (בעין רחמים עלינו) משמים —
ואס: (נא) עיני (מראיתי, כמו עין הארץ) עוללה (עוררה התפעלות, והוא מדרך הקישור
(קאניווקטיף, פערבינדענדען ארט), היתה יכולה לפעול) לכפשי (בנפשי) יותר מכל בנות
עירי • עיין למעלה (ב' י"ב) • אכי מצעד על צרת אחי אף סכרתי גדולה יותר מצרתם; כי:
(נב) צוד צרוני אויבי חנם, על לא חום בכפשי • וחנם תואר כעל גדוה; וכן מתורגם
אשכנזית: (נג) צמתו, אסרו וקסרו • כמו מצעד לצמתך: ובאמת ספר לנו ירמיהו בספרו
מעשה זה מעצמו: (ירמיהו ל"ח): וידו, השליכו • והוא מנד הסברא מנכין הדגוס, כי לא
מצאו

מִיָּם עַל־רֹאשִׁי אֲמַרְתִּי נִגְוֹתַי׃
 (נה) קִרְאתִי שְׁמֶךָ יְהוָה מִפֹּה
 תַּחֲתִיּוֹת׃ (נז) קוֹלִי שָׁמַעְתָּ
 תַּעֲלֶם אֲזוּנֶךָ לְרוּחֹתַי לְשׁוֹעֲתַי׃
 (נח) קִרְבַּת בְּיָוִם אֲקַרְאֶךָ אֲמַרְתָּ
 אֶל־תִּירָא׃ (נח) רַכַּת אֲדוֹנָי
 רִיבֵי נַפְשִׁי נִאֲלַתְתָּ חַיִּי׃
 (נט) רְאִי־הִנֵּה יְהוָה עֲוֹתַי
 שָׁפַטָה מִשְׁפָּטַי׃ (ס) רְאִיתִהּ
 כָּל־נִקְמָתָם כָּל־מַחֲשַׁבְתֵּי־לִי׃
 (סא) שָׁמַעְתָּ חֲרַפְתָּם יְהוָה כָּל־
 מַחֲשַׁבְתָּם עָלַי׃ (סב) שָׁפַתִּי
 קָמִי וְהִגִּיזְנָם עָלַי כָּל־הַיּוֹם׃
 (סג) שָׁכַחְתָּ וְקִיַּמְתָּ הַכִּיּוֹמָה אֲנִי
 מִנְּגִינָתָם׃ (סד) תָּשִׁיב לָהֶם
 נְקָמָה יְהוָה כַּמַּעֲשֵׂה יְרֵיהֶם׃
 (סה) תִּתֵּן לָהֶם מִנְּגִינַת־לֵב
 תִּאֲלַתְהֶם לָהֶם׃ (סו) תִּרְדֹּף בְּאֵף
 וּתְשַׁמְדֵם

ראו וואסער איבער מיניען קאפף צו
 זאממען, שאן הילט זיך סוף דער
 אבערוועלט ענטריסען. (נה) רע ריף
 איד דייען נאמן און, א עוונער! זויז
 דעו אבנרונדו טיפע. (נז) זונד דוה
 דארטענס מינע שטיממע: א ווענדע
 אויך איצט ריין אהר ניכט אב, דא איד
 אום רעסטונג פלעהע. (נח) דער דוה
 זאנט מיר נארע ווארט, אס מאנע
 דא איד צו דיר ריף; אונד שפראכונט:
 פירכטע ניכטו! (נח) דער דוה מיט
 מינען הארעררעוהארערטוט, א נאטט!
 אונד מיין לעכען אפט פאם זונטער.
 גאנג בעפרייאטענס. (נט) רוא זיהענס
 אויך איצט מיין זונגערעכטען לידען;
 א פירע מיין רעכט מיר אויז; (ס) רוא
 זיהענס איהרען איילער, איהרען ראלי
 זין וידער סוף; (סא) דארט זיהר
 שמארען, נאטט! איהרע שאנדליי
 בען ענטוירפע אללע וידער סוף.
 (סב) מינער וידערוואלער רערען, אלל
 איהר טיכטען, ציעלט איסטער נור אויף
 סוף; (סג) בעטערק איהר זיטען, איהר
 שמעהן: איסטער בין איהר שפאטטלער
 איד. (סד) ניכ איהנען באלד דען לאהן,
 א נאטט! דען ויא זיך פערדינט געמאלט.
 (סה) פערגעלטע איהנען מיט הערצענו.
 קראנקונג דין פליך טרעפע זיהר,
 (סו) טרייבע ויא אים צארן אוטהער!

רשי

בטור סיי גלוי יוכל לעלות מתוכה לא שני לבס נס לזאת עד שידו אכן בי: (נד) נפו מים
 תומר. שבחן שנה אדם כמים עד מתכו עדיין ית תקוה אבל אם נפו המים על ראשו וימר
 לבדה תקוה אבל אני איני עושה כך אלא קראתי ונ': נפו מים. תימות העולם: (נו) קרנת
 ביום הקראך. כך היית רגיל ביום הראשונים לקרב אלי ביום קוראיו: (נח) רבת ה' ריבו
 נפשי. ביום שעברו: (נט) רחמי ה' שיתמי. נכרה הולת שעותו בי ארבי: שפטה ומשפטי.
 כאשר עשית כבר: (סה) מננת לבי. שגר לכמה דלת חומר אמנך ישראל (הושע י"א) אשר
 מן כרך בידך (נפר' לך יך). ד'א מננת לב אוטם הלכ נרה ולנסה אשר היא כמנן כנגד לבס
 והיכרעו

באור

מלכו הכרש הזה בהוראה זאת בפעל הניסף (הפעיל) - והראוי וידעו; אבל וינה (לעול לז)
 כוח לע"ה והפעיל, והראוי וינה; כי לא מלכו בנין דנושעוד... משרש ינה: (נד) צפו,
 מן תללות על ראשי - אשרתי... נגורתי... מלך מים... או: (נה) קראתי בששך... ולמה
 ה'

מגלת איכה ג ד

תרגום אשכנזי עט

ותשמידם מתחת שמי יהוה :

בזו אונטער דיינעם היממעל דוא זיא וועגגעטילגט, הערר :

ד (א) איכה יועם זָהב ישנא

ד אך! וויא איזט דאָו פֿינע גאָלד זאָ גלאַנצלאָז וואָרדען! דאָו קעזטליכע

הכתם הטוב תשתפכנה

געשמיידע זאָ פֿעראונשטאַלטעט, אונד

אבני־קדש בראש כל־חוצות:

דיא ערלען שטיינע אַללע אומהער גע= וואָרפֿען, זאָן דען ווינקערלען יעדער

(ב) בני ציון היקרים המסלאים

שטראַסע: (ב) יענע ווירדענפֿאַללע צאָג= לינגע ציון'ן, גדינגעס גאָלדע גלייך גע= שאַצט: איצט, אך! זאָ נערינג געאַכט= טעט, וויא איררדנען געשירר, געמיינען

בפּו איכה נחשבו לנבלי־חרש

טאַפֿפֿערווערק. (ג) זערלבוט דיא

מעשה ידי יוצר: (ג) גם־תבין

גרויאזאַמוטען אונגעדייער, רייכען דיא

תלצו שר הניקו גוריהן בת־חנים קרי עמי

ברוזט הערפֿאַר, וויגען איהרע יונגען: מיינען

רש"י

והמפרשו בלשון תוגה ויגון טועה שאין כו"ן נוסלת בו שהכו"ן ביגון איכו שורש אלא כגון כו"ן של המון מגזרת המון גויס וכגון כו"ן של קלון מגזרת נקלה. וככו"ן של כיון מגזרת כיה וכן כו"ן של סדרון מגזרת סדר וכגון כו"ן של שממון שגוען: תאלתך. לשון כואלו שרי כוען (ישעי' י"ט):

ד (א) איכה יועם זהב. יכיה זו נאמרה על יאשיהו כמו שנאמר בדברי הימים הלא היא כתובה על ספר הקינות (דברי הימים ב' ל"ה) ועמו חזר בתוך הקינה

את אשר בני ציון: יועם. יכיה כמו דחת מתרגם כהה עמיא: זהב. מראית פנים המזהיב כזהב: ישנא. ישתנה ממראיתו: הכתם. קבוצת כלי נוי הזהב שהם לעדי קרוי כתם: אבני קודש. בניס המוארים כאבנים טובות. ומדרש אגדה כל רביעית דם שיא מלאשיהו ונכלל תן וכן שנעבו בו היה ירמיה קובר במקומה ועליה הוא קורא תשתפכנה אבני קודש: (ב) המסולאים כפו. המסולאים והכערכי' כפו הרואה אותם אומר ראו תוארם של אלו כמראית פו וכן לא תסולה בכתם אופיר (איוב כ"ח) בכתם טהור לא תסולה (שם). סולו לרוכב צערבות (תהלים ס"ח) לשון הילול וערך הן: נבלי חרש. כדי חרש שנתחייב בהן יין כגון נבלי יין (ישעיה ל') ונבליהם ינפטו (ירמיה מ"ח): (ג) גם תבין. אעפ"י שאכזרי הוא חלנו שד כשרואה את בנו בל מרחק.

באור

ה': (נו) שמעח, קול תפלת: נא אל תעלם גם עתה לזכך — אתה אשר: (נו) קרבת, היית קרוב אלי ביום אשר קראתיך — ואשר: (נח) רבת ריבי — גם עתה רוח אתה את העול הכעסה לי — נא שטט: (נט) משפטי: (ס) מחשבותם, היית יחבירו, כל אחד מענין הכפל הקודם לו, כאשר מתורגם אשכנזית: (סח) מגנת, שרשו מנן, כמו אמנך ישראל; וענינו שדרון לב, כמאמר הכשדי: תבירת לבא. ונא דגש פחת נח, כי משקלי פעילה (רש"י בהרמבה). וכן תרגם האשכנזי. האלחך, קללתך (ולשון אלה, והת"י לזכרך המשקל) תהי' חלק לבחוינו! (סו) הררוף. אתה ה'. שמי ה', שם תחת כנוי ורבים כן:

ד (א) יועם, יכיה, והמלה חרמית (אויס דעם סירושען), (רש"י בשינוי): ישנא, ח' תחת ה"א; שנה מראיתו הכתומה, ונעשה מגיזל: הכתם, קבוצת נוי זהב לתכשיט (געשמיידע); והוא חזר למכתם (קליינזר), (רש"י בתוספת): אבני קודש, נא שם מקרה (אבשטראקעטס) תחת שם תואר; וענינו אבנים קדוש, עיין לעעלה.

כוגלת איכה ד

עמי לאכור בי עינים במדבר:
 (ד) דבק לשון יונק אל-חמו
 בצמא עוללים שאלו לחם
 פרש אין להם: (ה) האכלים
 למעדרים גשמו בחוצות
 האמנים עלי הולע חבקי
 אשפתות: (ו) ויגדל עון בת
 עמי מחטאת סדם ההפוכה
 כמורגנע ולא חלו בה ידים:
 (ז) וכו גזירה משלג צחוי
 מחלב אדמו עצם מפנינים
 ספיר גזרתם: (ח) חשך
 משחור האדם לא נברו
 ב' טעמים בחוצות

מיינעו פאלקעו טאכטער נור איזט
 גרוואונגע אין דער וויזטע. גלייכט דען שטרויס-
 פאנגעלן אין דער וויזטע. (ד) איהרעם
 וינגלינגע קלעכט פאר הרום דיא צינגע
 אס גויסען; יונגע קינדער פארדערטען
 ברעט: ניאמאנד רייכט עו איהנען.
 (ה) זיא, דיא לעקקערביסען זאנוט צור
 שפיזע האטטען — פערשטאכטען אין
 דען שטראסען איצט; דיא אין פורפור
 גראס געצאגען ווארדען — זיא אויס-
 פאסען קאטהויפען איצט. (ו) ווארליך!
 דאן אונגליק מיינער פאטערשטאדט
 איזט גראסער נאך אלו סדום' וואהל-
 פערדינטע שטראפע, דאן אין איינעם
 נוא דאנדער שטורצטע, האן קיינען
 פיינדען האנד געקוואהלט. (ז) איהרע
 ערלען, גלאנצענדער אלו שניען, לויט-
 רער דען מילך, דיא פארבע ראטהער
 דען פנינים, דיא פארם אויז ספיר גע-
 שניטטען גלייך: (ח) אך! איהרע גע-
 שטאללט איזט פינוטרער נון, אלו
 קאהלענשווארצע; טאן ערקענט זיא

קאהלענשווארצע; טאן ערקענט זיא

רשי

ארחוק רעב חולין אדיו מתוך נרתיקו שיש לו כיסוי על דדיו וזוויאיו מתוכו כדי שלא יראה בנו
 מכוסה וחסוד לחסודו והכיקו גזריהן: בת עמי לאכור. רואים את בניהם נועקים לבחם ואין
 טורח להם שחיהם קודמים להם לחיי בניהם עמנות הרעב: (ה) האמונים עלי תולעי על צדלי
 זכעונין. האמונים לשון ויחי לוחן את הדפה (חסדר ב'): אשפתות. אשפתות של זבל טובים
 על האשפתות בחון: (ו) ויגדל עון וגומר. מודעטתם שוכיח עליהם גדול שנים אבל סדום:
 ההפוכה כזו רגע. שהרי סדום לא נוסכה נרתה כרגע אחד טהפכה: ולא חלו בה ידים.
 ידי החיוב כי על ידי המלאכים נהפכה. ויש עדרהי אנדה ואינה מיושב על סדר הנקראות:
 (ז) זכו סיריה. שדיה כזו סר וכתר ואני אומר נזיכה מושג שהיו מעדלי שער וכלים ביותר
 ומושב על בת עמי: אדש עצם מפנינים. אותם שהיו מלאכה אדום מפנינים ונורתם כזו
 ספיר חשך תארם מפנינים: (ח) משחור. הוא חסם: עצם. לשון מלאכה כמו וכענם השנים
 לטהר

באור

למעלה יורה (כ' ב'): (ג) חנין, לשון רבים, כאשר הוא בקרי; והעד חלבו, ולא כתבדה
 הוראת המלה הזאת כל נדכה; והאשכנזי תרגומה כפי הענין: חרצו שר, הוכיחוהו ונתת
 בטנם — הניקו ילדיהן; אך בת עמי היא חכריה יותר — מחוסר כל וחסדי ולעפות רעב היא
 עזבת נביה כיענה. (אטרויספאגל), אשר תחום על עמר ביציה — הטענה בחול — ולא
 ידעה, כי רגל העובר תורס: (ד) בצמא, בעבור נמא: פרש, שישע לית להון (הארעי):
 (ה) רדם ערנים, הלמד כזו כית ושקו בין משכתי (עלי ט'): הולע, בגדי תולע, אשפתות,
 דגש תחת נח, כי הרואי אשפתות, מן היסוד אשפתות (תהלים קי"ד) (ן' מלך), והמקדח
 כזה

בְּחֻצוֹת צָפַד עוֹרָם עַל-עַצְמוֹם
 יִבֶּשׁ הָיָה כְּעֵץ : (ט) מִזְבִּים הָיוּ
 חֲלָלֵי-חֶרֶב מִחֲלָלֵי רַעַב שֶׁהֵם
 יוֹבֵו מִדְּקָרִים מִתְּנוּבוֹת שְׂדֵי :
 (י) יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוֹ
 יִלְדִיהֶן הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ בְּשֶׁבֶר
 בַּת-עַמִּי : (יא) כָּלָה יְהוָה אֶת-
 חַמְתּוֹ שֶׁפָּךְ חֶרֶן אִפּוֹ וַיִּצַּת-
 אֵשׁ בְּצִיּוֹן וְהֵאֱכַל יְסֻדְתֶּיהָ :
 (יב) לֹא הָאֱמִינוּ מַלְכֵי-אֶרֶץ
 וְכָל יֹשְׁבֵי הַתֵּבֵל כִּי יָבֹא צָר
 וְאֹיֵב בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם :
 (יג) מִחֻטָּאת נְבִיאֶיהָ עֲזָבוּהָ

כהניה

אין דען שטראסען ניכט . איהרע הויט ,
 אויגעטראקנעט גלייך דיררעם האלצע ,
 קלעכט אן איהרעם ביינגעריפפע .
 (ט) בעסער זינד נאך דיא דעו פיינדען
 שוועררט געטארטעט , אלז דיא דער
 הונגער וועגראפט ; דיא ערשלאגען אין
 איהרעם בלוטע שוואממען בעסער , אלז
 דיא מאן פֿעלד־פֿריכטען גלייך פֿער-
 צעהרטע . (י) צארטליכער מיטטער-
 האַנדע קאכטען אייגער קינדער פֿלייש ,
 דאז צום לאכזאל איהנען דינטע , אין דער
 נאטה מינער פֿאטערשטאדט . (יא) זא
 האט דער עוויגע זיינען צאָרן אויגעלאז-
 זען , זיינען ברענגדען גרים איבער ציון
 אויגעשיטטעט , אונד איין פֿייער דאָרט
 אויפֿלאַדערן לאַסען , דאז אללעז פֿער-
 צעהרט , ביז אויף דען גרונד . (יב) ניא
 מאַכטען קאָניגע עז גלויבען , דער וועלט
 בעוואָרנער קיינער . דאָס איז ציון'ז
 פֿעזטע טהאַרע פֿיינדע אונד בעלאַגרער
 דרינגען ווירדע . (יג) איהרער פֿאַלשען
 איהרער

פראַפֿעטען זינדע פֿערמאַכטע דים , איהרער

רש"י

לטהור (פ' משפטים) קו"לר בלע"ז (והוא קולער בל"א פארבע) : כפד . כקמט וכתחבר ואין לו
 דמיון : (ט) שהם יזבו מדוקרים וגומר . חללי רעב . היו נפוסים מרים תנובות השדה שהיו
 האויבים טלים צמר על העצבים חן לחומה והרים כהנס לתוך נפוסים הרעב וכריסן כבקעת
 ופרשם זכזהרי זה מיתת כיוול יותר מיהרוגי חרב : מדוקרים . מבוקעים בין נפישת רעב בין
 ביקוע סרב קרוי דקירה : מתנובות שדי . משרטים וצגבים שמלקטים ואוכלים רב פרשם
 ומאוס : (י) לברות למאכל כע לא כרה אתם לחם (שמואל ב' י"ב) להברות את דוד (סג') :
 (יא) כלה ה' את חמתו . אשר בערה בו כמה שנים עתה כלה אותה בהקמו מהם :
 מחטאת

באור

הזה הוא מאמר הפכי מועררת התפעלויות הנפש (איינע פאטהעטישע אנטשהעזע) :
 (ו) עון , עוכס , כמו גדול עוכי מכסות , חלו , פמו יקולו על ראש יואב ; לא שכנה יד אויב
 על סדום , להאריך רעתה : (ז) נוריה , תשובה , המובדלים מעם הארץ לגדולה (רש"י
 צשיכו) : עצם , כמו וכענס השמים ; קולר (קולער , פארבע) בלע"ז (הנ"ל) : ספיר ,
 עיין בתרגום התורה להרמב"מ זכ"ל (שמות כ"ד) , גורחם , תאר כל גופס (דיא טאזיללע :
 דיא פארס , דער שניטע) : (ח) צפר , נכוון , ואין לו ריע (רש"י) היה כען . מוסב על
 העור : (ש) שהם יזבו מדקרים . (טובים) (מאכלים) כתנובות שדי . והם חללי רעב-
 הנאכלים מסמת רעב . וכן מתורגס אשכנזית : (י) לברוח , כל בריה אכילה מועטת היא
 (לאזאל) בל"א : (יב) צר . כמו והנה נרים את העיר ; וכן אמר המשכיל האשכנזי ;
 (בעלאגרער) : (יג) מחטאת , מ"ס הסבה , כטעם בעבור : כהניה , כהנס ללא אנה ,
 כע

איהרער נאָסענער צוטר מיסעטהאָטען ,
 דיא אונשולדיגען כלום אין איהר פֿערי
 גאָסען . (יד) טון שמירצעט מאָן בלינדען
 גלייך אין רען שמראָסען הין , בעוודעלט
 זיך מיט כלום , דאָס דיא קליידער מאָן
 ניכט מערר בעריהרען מאָג . (טו) פֿאַרט
 עו איזט אונרייך דאָ ! רופֿט מאָן זיך איין
 אַנדער צו , צוריק ! צוריק ! שטאַסט דאָ
 ניכט אָן ! — זיא וויילען שנעלל —
 אונר שמירצען נאָכמאלו הין . — טון
 הייסט עו אונטער היידען שאָן : " מאָן
 " ווירד ניא מערר דיא פֿירכטען .
 " (טז) גאָסטען צאָרן דאָס זיא ענט
 " צווייאעט , (ער בליקט ניא וויררום זיא
 " גענאָריג אָן) דאָס זיא דער פֿרויסער
 " אַנועהען ניכט מערר אַכטען , אונר
 " איהרער אַלטען ועלכזט ניכט שאָנען ."
 (יז) דאָך שטאַלטען אַונרע אַויגען
 איסמער נאָך פֿערגעכליכער ווילפֿע
 נאָך , דאָררען וויר ועהגוולכטוואָלל
 איינעם פֿאַרקע ענטגעגען , דאָן ניכט

כהגיה השפכים בקרבה דם
 צדיקים : (יד) געו עורים
 בחוצות נגאלו בדם בלא יוכלו
 יגעו בלבשיהם : (טו) סורו טמא
 קראו למו סורו סורו א־תגעו
 כי געו גם געו אמרו בגוים לא
 יסיפו לגור : (טז) פני יהוה
 חלקם לא יוסיף להביטם פני
 להגים לא נשאו זקנים לא
 חגנו : (יז) עדינה תכליתה
 עינינו א־לעורחנו רב
 בצפיתנו צפינו א־לנו לא
 ושיע : (יח) צרו צעדינו מלכת
 חקנים קרי ברחובותינו

העלפֿען ווירד . (יח) אינרעם מאָן יערעם

ר ש י

(יג) מחטאת נביאיה של אקד היתה לה הרעה הזאת : (יד) נעו עורם בחומות כשהיו העורים
 הולכים בשוק היו נעים ורגלים נאשנים נדס ההרועים זהו הרשעים הרעים נטובה : גאלל
 נדס נתלכנטו נדס עד אשר לא יוכלו הקדונים אליה לגע בלבשיה נדס וכוז קוראים אליהם
 סורו מעליט אתם העשאו השלכלכים נדס : (טו) כי נטו לשון שרפון ולכלך כמו מרמא
 נטובה (נפרשת וקרא) דחמתנשין נאובליה קך סנרו טנחס : נס נעו נאשטו נדס :
 (טז) פני ה' חלקם פנים שלועם מאת הקדוש נדך הוה חלקם והספידים נגים לשון אשר
 פני הכהנים לא נשאו בהיותם נאלחם : (יז) עודנה תכלנה עיני אל עורמיה הכל כנאה
 עליט הרעה עדין הו עיניט נטפות אל חיל פרעה סא' בהם יוכרים הכל ודיק יעורו (יעיה
 ל') שהיו מנטיחים אותנו לעזרה ולא בלו כמו שאמר בהם הנה חיל פרעה הוה לבס לעזרה
 שב לארנו מנרימה (יכאיה ו') * מניט נולדס קיניט שהיו נאים נספידים רשו הקדוש נדך הו
 ליסייהניף נמניהס נודות נפידים כאין מעי חדס ננערים נמים סארו זה לזה הטודות הללו הם
 חבותיט חנאי מנרים שטבעו כים מוהות היודים הללו וחנטיט ינאיים לעזרתם עמודו וחורו
 לאסודיהם : נפיוטי סכיט : (יח) נרו נעדיטי איניטו סרנו את נעדיטו מלכת נרסוטונו
 כש

באור

(יד) נעו , (יטבי העיד) כעורים : נגאלו * נגאלט מענעם וואויביהם ; ולכן הוה מורכב
 מנסעל וסקד (מרד'ק) : ברא יוכלו יגעו * לנעת * וסני הפעלים הם סתומים איינסערי
 זאנאליה * וכן אמר האשכנזי (מתן) : (טו) סורו , קראו לנו . עיח (המקום הזה) ,
 נצו * עט ונטו כהירדות וכחטון ; כמו ננח תנח (ישי' פ"ט) * לא יוסיפו נטר (לדל)
 אותם

בְּרַחֲבֵתָנוּ קָרַב קִצְנוּ מְלֵאוֹ
 יִמִּינוּ כִּי־בָא קִצְנוּ: (יט) קָלִים
 הָיוּ רַדְפֵינוּ מִנְשָׁרֵי שָׁמַיִם עַל־
 הַהָרִים דִּלְקָנוּ בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ
 לָנוּ: (כ) רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ יְהוָה
 נִלְבַּד בְּשַׁחֲתוֹתָם אֲשֶׁר
 אָמַרְנוּ בְּצִלּוֹ נַחִיָּה בְּגוֹיִם:
 (כא) שִׁישֵׁי וְשִׁמְחֵי בַת־אָדוֹם
 יוֹשְׁבֵי בְּאֶרֶץ עוֹץ גַּם־עֲלֶיךָ
 תִּעְבְּר־כּוֹס תִּשְׁפְּרֵי וְתִתְעַרֵּי:
 (כב) תַּם־עוֹנֶךָ בַּת־צִיּוֹן לֹא

יושבת קרי יוסיף

אונזער שריטטע נאכשטעללעט, וויר
 אויף אייגנער שטראסע ניכט זייער
 מעהר זינד, אך! אונזער ענדע איזט
 נאָהע, פֿאַלל צאָהליג אונזרע טאָגע.
 אונזער אונטערגאַנג נור צו געוויס!
 (יט) שנעללער דען אַרלער אין האָהען
 ליפֿטען זינד אונזרע פֿערפֿאַלגער, ער=
 יאָגען אונז אויף בערגען, לויארן אונז
 אויף אין וויזטען. (כ) זעלכזט גאָטטען
 געזאַלכטער — אונזער לעבען דינג אַן
 איהם — וואָרד אין אַיהרען נעטצען
 געפֿאַנגען, ער, אונטער דעסען שוטן
 אַלל־יין וויר אונטער באַרבאַרען אונז
 ערהאַרטען קאַנטען. (כא) פֿרייע דין
 נור, טאָכטער אדום; איממערהין
 פֿראָהלאַקקע, בעוואָהנרין דען לאַנדען
 עוץ! אויך אַן דין קאַמט ער איינזט,
 דער קעלד, אויך דוא טוימעלזט דאָן
 בעטרונקען אין אַבגרונד הין. (כב) דיינע שולד איזט נון געביסט, טאָכטער ציון!
 ניכט

ר ש י

כמו ואשר לא כדה (בכ' משפטים) ואתה בודה את כפשי (שמואל א' כ"ד): (כ) משיח' הוא
 יאשיהו כמו שכתוב בדברי הימים ויקוץ ירמיהו על יאשיהו (ד"ה ב' ל"ה): בשחיתותם בגומות
 שפירו: (כא) שישי ושחיי בת אדום. כתכנא ירמיהו על חורבן בית שני שחריבוהו רומיים.
 שישי ושחיי לפי שעה אבל סופך שגם עליך תעבור כוס הפורענות ותשכרי ממנו: ותתערי
 ותקיא כמו ותער כדה (בכ' חיי שרה): (כב) תם עונך בת ציון לקית על כל חטאותיך לא
 יוסף להגלותך מגלות אדום ולהלן עוד:

מימינו

באור

אותם את ישראל. עיון בפ' הקודם: (טו) פני, כעס ה' חלקם. הפרידס זה מזה; כבר
 עלתה חרב איש ברעהו ביניהם — כבר לא נשאו פני כהניהם, ולא חננו זקניהם. כן אומרים
 הגוים: (יז) בצפיתנו. שם, והנפרד. כפיה. גוי לא ישיע. היא מכרים, שהיתה
 תוקלת שיה לכל המקווים אליה, כבודע מספרי הכנאים: (יח) צרו, כחי"א, מלשון
 מארב; לכן הגניבה מלרע (אולטימא, אויף דער לענטען זילבע). (יט) דלקונו, רדפינו
 כמו ידלק עמי (תהלים י'): (כ) רוח אפינו. המלך, אשר חיינו תלואים בחייו — אשר הי'
 לעזרה לני מנר; שא עתה תשועתו, כי גם הוא נפל לפני בני עולה. והמקרא הזה מוסב
 או על נדקיהו, אשר עור מלך נבל, או על גדליהו בן אחיקם, אשר נהרג, עם כל שארית
 יהודה, מן ישמעאל בן נתני העמוני, כבודע: ולדברי חז"ל הוא קונה על יאשיהו; ודעתם
 רחבה מדעתנו, אך שבעים פנים לתורה: (כא) שישיי. נווי בדרך גוים (אירניג) (מדברי
 מלך): בארץ עוץ, זה האס מנאטהובין ינאי חלטי עשו. עין וארץ (ראשית ל"ו). ולפי
 שה' אדום תחת יד יהודה, ושמו לקול מפתו: אמר לו המקוץ, אל תשמח, פתי, גם
 אתה תהיה לשמה — גם אתה תשכר ותקיא מתרעלת כוס חמת ה'; כי גם אמה הכעסת
 אַבְרָךּ נַמְעַלְלֶיךָ הַרְעִים: חַעְבּוֹר כּוֹס, גַּא כּוֹס בִּלְבָב: וְחַתְעַרֵּי, תִּדְרִיק עֲמֶיךָ עֵי הַקִּיָּא;
 קמו I I (5) **

גילט מעהר ווירד אינו עלענד ער דיך
יאגען : אבער דינע גאטטל אונקייט
אנהרעט ער נאך, ארום ! ענטהיללט
דינע באוהייטען אללע ; —

ה (א) געדענקע א הערר ! וואו עהערעם
וויר האטטען אונד שויע הער,
אויף אונזער עלענד איצט . (ב) אונזער
ערבלאנד איזט באר בארען צוגעפאללען,
אויף אנדערן אונזער אייגענטוים .
(ג) פאטערלאזען וואזען גלייכען וויר,
אונזרע מיטטער פערלאסנען וויטוען .
(ד) אונזער וואסער ביסען פיר געלד
וויר טרינקען, אייגענע האלץ אונד
טהיער ערקויפען . (ה) אויף אונזערם
הארצע שאן, ווירד'ן נאך אונד אבי
געיאנט : דיא טיהע וואר אונזער —
דער גענטס אין רודע ניכט . (ו) נאך
טערס רייכען וויר דיא האנד — נאך
אשור היז — דאס זיא מיט בראדט
אונד וואסטיגען . (ז) אך, אונזרע פאטער
זינדיגען — זיא זינד ניכט מערר,
אבער וויר, וויר ביסען ביז אונזרער
שולד אויף אידרע מיט . שקלאפען

יִסְיָה לְהַגְלוֹתְךָ פֶּקֶד עֲוֹנוֹתָי
בְּתִּירוֹם גְּלוֹתְךָ עַל-חַטֹּאתֶיךָ
ה (א) זכר יהוה מכה היה לנו
הפיש וראה אהר
חרפתנו : (ב) גחלתנו נהרפה
קורים בתינו לנכרים : (ג) יחומים
היינו אין אב אומותינו
כאלמנות : (ד) מימינו בכסף
שתינו עצינו במחור יבאו
(ה) על צוארנו נרדפנו יגענו
לאדוונת לנו : (ו) מצרים
נתנו יד אשור לשבע לחם :
(ז) אברתינו חטאו אינם
אנחנו עונתיהם סבלנו
עבדים

רשי

ה (ד) מימינו בכסף שתינו אהר וראה
קונים מהם בכסף : (ה) על טארטו כרדפנו
יגענו לאסוף מוין וכסמים : ולא הונת לנו
צוסיס גולגולות וחרטיות : (ו) מצרים נתנו יד
לנו שאכלנו לעזר לו ואף כאן למחרים הושתנו
בשו נתנו דגשות הט' עשמת במקום ט' שניה וכן
כי מעך הכל ושיך נתנו לך (ד'ה א')
כ'ט

באור

כיו ותער כדה (רש' נתוספת) :
ה (א) זכר ה' זה היה לנו ניש קדם, וחביטה,
אב, היכן מתלין ליתוין דלית להן אכא (הכשדי) וכן
(פאטערלאזע וואזען) : (ד) מימינו הי' מי פארותי
חם נשתה — כריכים אגשט לתת כסף
וחירס ; עני יעזותינו — במחור יבאו לנו
טארטו — כרדפנו — ולוקח התיב עזל כפנו
מניחים : הונת * ענבין הסעל, ואיסו יתק
ה' : (ו) מצרים, למכרים פאטע יד — לאשור —
לקרח לעזר, לאלות ודו (רש' באיטו) : (ז) אכוחינו
חטאו וכו' עיין דברי רבינו משק
בן מנחם, וכו' לעזר לדרו דודים, כפסוק :
ואף כעונות אבותם יינקו (ויקרא) כ'ז
(ט)

מגלת איכה ה

תרגום אשכנזי כב

(ח) עבדים משלנו כנו פרק אין
 מידם: (ט) בנפשנו נביא
 לחמנו מפני חרב המדבר:
 (י) עורנו כתנור נכמרו מפני
 ולעפות רעב: (יא) נשים בציון
 ענו בתלת בערי יהודה:
 (יב) שרים בידם נתלו פני
 זקנים לא נהדרו: (יג) בחורים
 טחון נשאו ונערים בעץ
 בשלו: (יד) זקנים משער
 שבתו בחורים מנגינתם:
 (טו) שבת משוש לבנו נהפך
 לאבל מחולנו: (טז) נפלה

(ח) שקלאפען זינד אונזרע בעהעררשער
 נון, אונד ניאמאנד רעטטעט אונז אויז
 איהרער דאָנר. (ט) מיט געפֿאָרר
 אונזערז לעבענז האַלען וויר שפּיזע אונז,
 פֿאַר דעם קריגשוועררט אין דער וויזטע.
 (י) דרום ברענגט וויא אַפֿענגלוט אונזרע
 הויט, פֿאַר זידענד הייסעס הונגער. —
 (יא) צו ציון שאַנדען זיא פֿרויען, יונג
 פֿרייאַליכע מאַדכען אין יהודה'ז שטאָד
 טען! (יב) פֿירזטען ערהענקען זיך מיט
 אייגען האַנדען, דער גריווע אַנזעהען
 ווירד ניכט געאַכטעט. (יג) יונגלינגע
 דריקט דעז מאַלשטיינז בירדע, קנאַבען
 שוואַכט דער באַלקען שוועהרע לאַזט.
 (יד) דיא ריכטער זינד פֿאַם טהאַר פֿערש
 שייכט, דיא יונגענד פֿאַן איהרעס
 זאַיטענשפּיל. (טו) אונד יעדע פֿריידע,
 אַך! אויז אונזערס הערצען; דער רייגען
 טאַנץ אין טרוואַריגקייט פֿערוואַנדעלט.
 (טז) אונזערס הויפּטהאַר דער

עטרת

רש"י

כ"ט) וכן ונתנו את בנותינו לכס (בפ' וישלח): (ט) כנפשינו כביא לחמינו כי סכנת נפשינו היינו מסוכנים כשהיינו מביאים מונויותינו מן השדה מפני חרב המדבר: (י) נכמרו כי נכמרו רחמינו (בפ' מקץ) וכלשון תלמוד יש הרבה על הכומר של ענבים * מכמר בשא: זלעפית רעב * כמו ורוח זלעפית (תהלים י"א) לשון שריפה: (יג) טחון נשאו * כשהיו החובבים מוליכין אותם בקולרין היו מותני' על כתפיה' ריחיים ומשאות כדי ליוגעם * וכן בעץ בשלו כשל כחם ול' כשלין כופל בתשות כס כש שנאמר בעזרא ויאמר יהודה כשל כס הסבל (נחמיה ד') וכן הכשיל כפי

באור

ל"ט), ודעת לנפשו ינעם: (ח) עבדים * אשר נתנו מכ לנו, כאדום — הם משלו עתה
 באדומים (נ' עזרא): פרק, מושיע, והיא מלה ארמית (סיריט): (ט) בנפשנו, בסכנת
 חיינו (כמו בנפשות הביאוס (ד"ה א' י"א) הבאנו לחמנו מן השדה מפני הבוזים והגולטים
 הנפונים במדבר (רש"י ו' עזרא בשינו קצת) * ולכן: (י) עורנו כתנור נכמרו * בא ל"ר
 על יסוד; עיין למעלה מזה (ב' ד') * נכמרו, נתחמו: זלעפית * לשון שריפה, כמו
 ורוח זלעפית (רש"י): (יב) שרים בידם (ביד ענמם) נשלו. וכן מתורגם אשכנזית *
 והאדם היקר יבחר נמות — ולא בחיי קלון וסרפה: (יג) טחון, שם ע"מ פעול * והוא העול,
 אשר הרמים דבוקים בו, ואשר נתון על טיאר הנהמה, להוליך הרמים * על ידו הליכתה
 סביב סביב * והנה שמו החובבים בחורי ישראל המסולאים במו תחת הנהמה (נ' יחיא בשינו):
 (יד) זקנים משער שבתו, סביא מותרע סנהדרין אתנעילו (הכשד') * וכן תרגם המשכיל
 האשכנזי * ונודע מספרי הקדמונים, כי בימים ההם היה שער העיר מקום המשפץ:
 (טו) מחולנו, מרקדנו, כמו למחול ל' (תהלים ל') * ומחול וסיר היו מחוברים תמיד יחד
 בימי קדם: (טז) עטרת ראשנו, קליעת בימים ופרקים אשר הוב על ראשנו; (בלומענ=
 קראנץ)

ה
 עונת
 חיה
 יד לנו
 הרהר
 דפכה
 חומים
 גרוע
 בכס
 באו
 יגע
 צרים
 לחם
 ימים
 לנו
 ם
 ימים והיו
 זה קשה
 שם הכל
 משיט יד
 נתנו
 (ד"ה א'
 ט'
 ג) ואין
 שכוני
 את כספ
 (ה) על
 ה שחינו
 (זכריהו
 כאשר
 בינו משק
 קראנץ

דער קראַנץ ענטפּאַללען — וועהע!
 וועהע אונז, דאָס וויר זאָ געווינדעם!
 (יז) דרום יאָמסערס אונזער רערץ
 נונטער, פּערלישט דאָן ליכט אין
 אונזערן אויגען. (יח) איכער צוין בערג
 רער זאָ פּעראַדעט אונז, רען שאַקאלו
 גון דורכשטרייען. (יט) דוּזאַ אַכער,
 הערר! בלייבס אין עוויגקייט דערועלכע!
 דין טהראָן שטעהט פּיר אונד פּיר!
 (כ) וואָללעזט דוּזאַ אויף אימער אונז
 פּערגעסען? אויף עוויגע צייטען אונז
 פּערשטאַסען? (כא) אָ נים אונז ווידער
 אויף, הערר! וויר קעהרען ווידער:
 ערנייע דיא פּאַריגען גליקליכען צייטען!
 (כב) זאָללעזט דוּזאַ אונז גאַנץ פּער-
 וואָרפען האַכען? — זאָ זעהר דייען
 צאָרן אונז פּיהלען לאַסען? — אָ נים
 אונז ווידער אויף, הערר! וויר קעהרען
 צוריק גיב דיא פּאַריגען גליקליכען צייטען
 אונז ווידער.

עֲמַרְתָּ רֵאשֵׁנוּ אִיזֵנָא לְנוּ כִּי
 חֲמָאוּנוּ: (יז) עֲלִיזָה הִיִּהּ הַחַיִּה
 לְבָנוּ עַל־אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם עֵינֵינוּ:
 (יח) עַל־הַר צִיּוֹן שְׁשִׁמְשֵׁ שְׁעָלֵינוּ
 הַלְכֵנוּ בְּכֹז (יט) אַתָּה יְהוָה
 לְעוֹלָם תֵּשֵׁב בְּסֵאֵף רְדוּדֵי
 וְדוּר: (כ) לְמַה לְנִצָּחַתְּ שְׁכֵנֵנוּ
 הַעֲזוּבֵנוּ לְאַרְבֵּי יָמִים:
 (כא) הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה וְאֵלֵינוּ
 וְנִשׁוּבְךָ חֲדָשׁ יָמֵינוּ בְּקִדְמוֹת:
 (כב) כִּי אִם־מָאֵס מְאִוְנוֹ
 קִצַּפְתָּ עָלֵינוּ עַד־מָאֵד:
 הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֵיךְ וְנִשׁוּבָה חֲדָשׁ יוֹמֵינוּ בְּקִדְמוֹת:

ר ש י

כח: (יז) על זה היה דוח לבט ונזמר על המטרה במקרא שלאחריו: (יח) על הר ציון שמים ופועלים הלכו בו: (יט) אתה ה' ידענו כי לעולם תשב והואיל וכן הוא: (כ) למה לנצח תשכחתי הלא כנעת לנו כך כשם אתה קיים כך שבעתך קיימת: (כב) כי אם מאס מאסתנו כשגיל שטחתי לא ה' לך להרצו קנף עד מאד כאש קנפת: (כג) השיבו ה' שפני שמינו בדכרו תוכחה הונך לכסול מקרא שלכנו פעם אחת וכן ישעיהו ותרי טע וקהלת:

ב א ו ר

קראתך בל"א אנחנו היינו שמים ליגיל בחמים ובחולות — פתאום באה השמיעה הקריש החייב — נהפך החול לאימת מות — סוּר כשרט מפתד — ונבין שערות ראשו סבל העטרות: (יח) שועלים, תרגום האשכנזי: (שאקלע) והחיה הזאת דרכה להקפץ ולשכן במקום חרש — נפרטות במקום פגרים: (יט) אתה ה' לעולם חשב, אתה ה' כנחי עוֹד, לא תחנה באופן מאופני השינוי; כי לשון ישיבה הואל בלשון העברים על ענין בלתי משתנה: (כ) נשכחתי הנבוכים ח"א פרק י"א) וכן אשר המתרגם משכחתי: (כא) בליינסט אין עוויגקייט דערועלכע: (כ) למה, האם לנצח תשכחתי? תעזובי לאורך ימים? (כא) השיבונו, אתה ה' אֵיךְ — ונשובה גם אנחנו: (כב) כי — אם מאס מאסתנו (עד מאד)? קנפת עלינו עד מאד — השיבונו וכו' — וכשם אשר הכין שיעור הכתוב כן: אם מאס מאסתנו לנצח, קנפת עלינו עד מאד: אז — פה חרד המלך חרדה גדולה על התורה הרעה הנמשכת מן ההקדושה הזאת — עוֹד מרעיד — ונפשו כל ידעה מה — לסוף יסב יסוד להתקן: השיבונו וכו', ויתנחם נמשכנת הכפרה והסליחה — ודעת רש"י וז' טעה לזה: